

UNIVERSUL LITERAR

ANUL LIV Nr. 14-15

DUMINICĂ

20 MAI 1945

Director;

AL. CIORĂNESCU

NUMĂR INCHINAT LUI ION PILLAT

COLABOREAZĂ:

Camil BALTAZAR
L. BRATOLOVEANU
Emanuel CIOMAC
AL. CIORĂNESCU
P. COMARNESCU
Ben CORLACIU
Victor EFTIMIU
Horia FURTUNĂ
Ion M. LEHLIU

I. LUGOSIANU
Alexandru LUDOVIC
PERPESSICIUS
AL. PHILIPPIDE
Ion PILLAT
AL. T. STAMATIAD
Constantin STELIAN
Tudor VIANU
V. VOICULESCU

Un fragment la moartea lui Mircea Streinul

de BEN. CORLACIU

Ca să arunci câteva rânduri la moartea scriitorului Mircea Streinul, trebuie negreșit să pornești dela viața acestuia. O viață fărâmițată la fiecare punct întâlnit, din necesitatea omului de a-și găsi un mod de reper, pe care totuși nu l-a descoperit niciodată.

Mircea Streinul a fost un obsedat, uneori un irascibil incendiar, dar totdeauna justificat în sine, prin structura sa psihică tenebroasă, determinată de o depășire a vieții imediate, anodine și statice. Inși erbi săi sunt o personificare vârstă a meridianelor sale umane; erol despre care și distinsul poet Miron Radu Paraschivescu (cred că rețin bine) a afirmat că sunt sfârșituri din ființa autorului și, în consecință, trebuie considerate reale, agitate și grandioase. Era la apariția primei ediții din „Drama Casei Timoteu”, când de altfel același poet cu o înțelegere critică și-a mărturisit, în pagina II-a a ziarului „Timpul” și asocierea imediată pe care a făcut-o cu opera lui Dostoevsky, considerând romanul lui Mircea Streinul, drept una dintre cele mai bune cărți apărute la noi în ultimii ani. Părerile acestea au fost susținute și de partea majoritară a criticii românești.

Și dacă reținem faptul că „Drama Casei Timoteu” a fost scrisă când autorul său nu depășise încă 28 de ani, constatăm implicit și prețios în ce măsură talentul lui Mircea Streinul se cristalizase, se definise chiar, într-o carte până la a cărei apariție a fost obligat să alege la cel puțin 30 de editori, într-un timp de 3 sau 4 ani.

Mai sunt dator ca în fragmentul acesta obiectiv scris la moartea lui Mircea Streinul să atrag atențiunea și asupra altui roman al său — și anume „Ion Aluion”. Cât de mult a iubit omul simplu în sensul natural, dar complex ca manifestări firești, se constată în cartea aceasta, unde personajul central, un tânăr adolescent de lângă Cernăuți, este spânzurat de către jandarmii austro-ungari în retragerea, fiindcă fusese surprins schimbând câteva cuvinte inofensive, cu o patrulă de avangardă a trupelor rusești, care eliberau, în trecutul războiului, Bucovina. Analiza cu stil simplu, dar sobru, participarea directă a autorului la nedreptatea faptului eroului său (autentic în fond) au realizat o operă, în care lumile se despărț în două: bună și rea — cu adeziunea scriitorului la cea dintâi.

Mircea Streinul a fost crescut în principile a două școli: austriacă și ucrainiană. Dela prima a reținut maniera glacială în viață, dela ultima căldura, măreția și sensibilitatea umană în operă. Evident, cele din urmă influențe au depășit prima adeziune, după cum era și firesc, la timpul oportun, adică tocmai când copilul este mai malleabil și chiar caută subconștient punctul cardinal al orientării sale viitoare. De aceea l-a iubit mai mult pe Dostoevsky, s'a apropiat de Lermontov și în urmă își atrăsese și opera lui Kypling. Despre Vladimir Maiakovsky, dela Mircea Streinul am aflat primele amănunte, în anul 1940. Ii iubea realismul poetic și și găsea tangență cu el, prin dragostea comună pentru elementul uman turnat într-o operă.

Dar, ca om, Mircea Streinul a fost un desamăgit. Primul contact sfâșietor și fatal pentru constituția sa psihică, l-a avut (după cum el însuși mi-a mărturisit) chiar la 16 sau 17 ani. Aici își are începutul depresivitatea sa sufletească. Pe urmă au venit altele. Suficient, ca în câțiva ani, să-l mucigăiască obsesiile, stucumul, mizeria. În viață, echilibrul i se pierduse, ca să-l părăsească într'un refractarism determinat de procesul în sine. Singuratec, interiorizat — urmărit numai de realizarea unei opere, dar o operă stoarsă din sine, care să vorbească în numele lui, în locul omului care nu și mai deschidea gura, decât ca să și-o stropească cu un pahar de coniac.

Uneori, Mircea Streinul a greșit. Era fatal. El însuși se pierdea câteodată în confuzii interioare. Greșala nu a fost a sa. Lăsând deoparte principiul imperfecțiunii omului, îi găsim totuși circumstanțe de natură să-l treacă peste greșală, în revenirile sale, în dorința de pătrundere a elementului natural și mai cu seamă în revărsarea sa ca om, în sensul pur al cuvântului, peste conglomeratul necăjiților pe cari l-a transplantat în sfera documentară a operei sale. Iar suprema depășire de sine însuși l-a fost moartea. Moar-

tea, care consacra ori șterge. Moartea pe care Mircea Streinul și-a dorit-o în alt fel, măreț și justificată, ca moartea eroilor săi. Moartea aceasta l-a definitivat, delă a venit brutală, prematură și nefirească. În urma sa rămâne doar celace a dat valabil, revelator și just. În suferința din cărțile sale se poate citi oricând propria lui suferință; acela care-l ridică pe om, care-l demonstrează adevărul și care niciodată nu reușește să extragă concluzii definitive.

Moartea în concepția lui Mircea Streinul este superioară oricărei viziuni; chiar vieții însăși. Personajele din „Viața în pădure”, „Ion Aluion”, „Drama Casei Timoteu” și „Soarele răsare noaptea” (ca să-i luăm cărțile cele mai reprezentative) știu să moară, chiar când un anumit resort interior le mai atrage privirea asupra vieții. Oamenii aceia, neverosimil de uriași, veșnic obsedați de fenomenele cosmice, fie într'o rațiune primară sau evoluată, mor neobișnuit, straniu, fiecare apert și totuși undeva cu un punct comun, ca în problema paralelelor geometrice. Punctul acesta de întâlnire, la un capăt nedefinit, reprezintă esența autorului, reîntoarcerea elementului liberat — după ce-a trecut prin trăirea personajului.

Îmi aduc aminte că în iarna 1943/1944, Mircea Streinul mai avea un roman. Era tocmai cules în întregime și chiar l-am ajutat la corecturi. Cartea avea titlul „Băeți de fată” și urma să apară într'o editură — „A.B.C.”, care de altfel o și anunțase. Dar n'am întâlnit-o în nicio librărie. Faptul ar trebui sămărit cât mai repede posibil, deoarece este vorba despre un roman aproape de aceeași dimensiuni ca „Drama Casei Timoteu” și, pe deasupra, cu o anumită doză de conflicte sufletești în plus, determinate de câteva prejudecăți sociale, asupra cărora autorul se oprise insistent și le elucidase într'un mod just.

Poezia lui Mircea Streinul am trecut-o voit la sfârșitul acestui fragment, deși constituie prima sa realizare literară. În timpul cât și-a scris poemele (destul de tânăr) era oarecum mai senin, păstra în el mai multă viață. Totuși, poezia îi este suficient de închisă, cu toate aderările spre cer ale poetului. Încă nu ajunsese la efervescența aceea psihică pe care i-o întâlnim în roman. Puritatea se menține într'un suprarrealism poetic și totuși cu o tendință de căutare a naturalului și cu inclinări spre o poezie realistă. Dela o asemenea poezie a fost logic să ajungă la proza pe care-a scris-o.

Acum cred că e nimerit să închei cu câteva cuvinte ale lui Mircea Streinul, pe cari mi le mai amintesc în parte, dela una dintre convorbirile noastre. „Nu mai sper în nimic. Și nu fac altceva, decât să mă fortific interior, ca să mai pot rezista nenorocirilor și mizeriei ale căror ghiare nu vor să mă elibereze.

„S'ar putea întâmpla să rezist, după cum s'ar putea să mă nărui.

„Pentru cea de-a doua întâmplare aş regreta, fiindcă am conștiința că n'am realizat încă, celace simt puternic și precis că aş fi în stare să realizez”.

Era începutul prăbușirii sale morale.

HEINRICH HEINE

Correspondență

Un brad singuratic se nălță
Pe un munte pustiu din Norvegia.
Somnolează; valuri de ninsoare
Îi înfășoară cu-o mântie albă.

Visează la un palmier, care,
Acolo, în Orientul depărtat,
Agonizează, singur și părăsit,
Pe panta unei stânci arzătoare.

AL. T. STAMATIAD

Gânduri pentru Ion Pillat

de I. LUGOȘIANU

Moartea neașteptată a lui Ion Pillat a trezit păreri de rău adânci și sincere în rândurile iubitorilor de poezie. Aceștia pierd — prin dispariția lui prea timpurie — tot ce ar mai fi putut aduce literaturii românești, acest poet autentic, ajuns la maturitatea talentului lui, la stăpânirea deplină a versului și la desăvârșirea unei limbi românești, care nu mai avea pentru el nici un fel de taine.

În poesia noastră, care pentru atâția scriitori nu este decât expresia primăverii vieții lor, florile se scutură adesea fără să dea recolta bogată a rodului de vară.

Spre deosebire de atâția alți, toamna și iarna vieții lui Ion Pillat ar fi fost tot așa de fecunde ca și tineretea și maturitatea lui.

Pe lângă pierderea unui prieten plin de delicatețe, a unui intelectual de o aleasă cultură, a unui pasionat de artă și literatură, cei cari l-au cunoscut în intimitatea lui spirituală regretă mai mult ca oricând pierderea iremediabilă a tezaurului de poezie nescrisă, care se risipește pentru totdeauna odată cu plecarea dintre noi a lui Ion Pillat.

Întâmplarea a făcut să ne întâlnim, copil, pe băncile aceluiași liceu bucureștean și mai târziu, adolescenți, în sălile de cursuri ale Facultății de Drept din Paris și ale Sorbonnei. E adevărat că aceste săli de cursuri nu ne vedeau prea des, nici pe el, pe care arta și poezia pusese încă de pe atunci stăpânire exclusivă a celor chemați, nici pe mine, care preferam cultura mai intensivă a cărții și bibliotecii. Eram o mână de prieteni, pe cari vârsta și norocul ne adusesese la învățătură în același an, în atmosfera de cultură, de artă, de fermentație intelectuală a Parisului. Parecă am fi prevăzut că suntem pe hotarul a două lumi și că maturitatea ne va rezerva tristul privilegiu să trăim una din epocile cele mai turburi ale istoriei moderne. Ne grăbim, alături de studiile noastre să gustăm cu lacrimi tot ce puteam dobândi zilnic în emoții artistice și în plăceri spirituale, în acel Paris al ultimilor luni dinainte de războiul mondial, în acei Paris de liniște și umanitate, de frumusețe și seninătate, de neîncetată frământare artistică și intelectuală. Paris, care va rămâne numai în amintirile noastre fermecute și pe care nimeni nu-l va mai învia vreodată. Nimeni nu a colindat atunci mai multe muzee, n'a cercetat mai multe teatre, n'a ascultat mai multă muzică, n'a citit mai multe versuri decât noi. În această atmosferă s'a ascuțit sensibilitatea artistică a lui Ion Pillat. Aici și-a făcut el primele încercări în arta, care nu admite mediocritate, a poeziei. Pentru dânsul poezia nu era un subiect, o temă, o inspirație, o formă. Era o tonalitate și un climat: trăia în poezie, cum noi trăim în proza vieții zilnice. Poezia singură avea drept de cetate în sufletul lui. Înainte de a-și face primele versuri, Ion Pillat era obsedat de chemarea lui interioară și vibra sub influența a tot ceea ce este expresie poetică în literatura universală, pe care o adância cu o neistovită pasiune, de cele mai multe ori în limba originală, căci adevărata cunoaștere a poeziei impune această servitute, într-o artă în care fondul și forma sunt indisolubil legate, ca elementele unui produs chimic. Era receptiv pentru orice formă de artă și gata să se îndrume — sub orice influență — spre orice expresie a poeziei. De aceea primele lui producții poetice sunt de o complexitate ale cărei origini critice literare al viitorului nu va isbăni niciodată să le lămurească în întregime. Poezii clasice, parnasienii, simbolisții se îmbulzesc deopotrivă să capteze inspirația lui Pillat și reminiscențele, abia recunoscute aici, fac loc fără încetare dincolo altora, tot așa de fugitive. Într'adevăr, poetul se caută pe el însuși cu o dorință de perfecție, care nu l-a părăsit niciodată. Rămân pe rând se desprinde de brațul celor, cari l-au călăuzit primii pași în țara incântată a poeziei. Își precizează inspirația lui proprie, își caută forma lui personală. Totul îl face să vibreze, totul îl pune în stare de transă poetică. Cum înțelege tot și e sensibil la orice nuanță, acest exces de inteligență și acest belșug de sensibilitate îngreună străduința lui de

construire a propriei sale personalități poetice. A fost în Spania, în Grecia și în Italia și au cântat în el toți poezii cerului și peisajului mediteranean; a citit cu nesăț pe parnasienii și l-au cucerit forma lor impecabilă și vigoarea lor literară; a trăit în intimitatea simbolisților și l-a sedus subtilitatea lor modernistă.

Pillat trăise astfel mii de vieți înainte de a trăi propria sa viață. Dar toți erau numai tovarăși de drum, pe care i-a părăsit atunci când întorcându-se acasă, a luat contact temeinic și trainic cu pământul țării lui. Atunci a început să curgă în poezia lui acea sevă bogată care a nutrit versul românesc al marilor lui înalțași. A început să vorbească în el glasul pământului, să-l viziteze strămoșii, să-l lumineze soarele lui Grigorescu și luna lui Eminescu. A început să cânte zăvoaiele Argeșului și Mirocniții, așa cum Alecsandri cântase Siretul și luna din Mircetși.

Această întoarcere la pământ a pus în deplină valoare darul lui poetic. Și-a găsit pe deplin personalitatea lui atunci când s'a întors la cititori.

„Acolo unde'n Argeș, se varsă râul Doamnei!”

„Și murmură pe ape copilăria mea”.

„Ca Negru Vodă, care descăleacă venea”.

„Mi-am citorit viața pe dealurile teamnei”.

cum spunea în acel frumos volum de versuri, „Pe Argeș în sus”, care rămâne capodopera lui și în care își cântă strămoșii și copilăria și peisajul românesc.

Pe acest Ion Pillat nu-l cunoscusem la Paris. Dar îl prevăzusem. La 18 ani fusese câteva zile la Florica, oaspele lui, în aceea atmosferă patriarhală a unei mari familii românești, care avea cultul iubirii de țară, dragostea de pământ, respectul unei mari tradiții, idealul unui mare viitor. Trei generații își dăduseră aici întâlnire, sub același acoperiș, în jurul aceleiași mese, păstrătoare ale aceleiași tradiții, credincioase ale aceluiași cult: rădăna lui Ion Brătianu, Ionel Brătianu, pe atunci prim ministru și prietenul Ion Pillat, o sută de ani de viață românească, legată de același element al cald și pasional iubiri de țară. Atunci mi-am dat seama de ce trebuie să fie și ce va fi într-o zi Ion Pillat.

Când acum trei decenii, Ion Pillat venea în mansarda mea de student să-mi citească ultimele lui versuri și să asculte un verdict prietenesc sau sugestivele mele tineresti de critic colegial, dar exigent, îl îndeamnam adeseori să părăsească umbrele ilustre ale literelor universale și să se întoarcă pe acele dealuri argeșene, unde își va găsi izvorul trainic și fecund al inspirației lui și unde mai ales se va regăsi pe el însuși.

Tineretea trăește în noi și ne conduce pași, chiar atunci când tâmplile încep să ne încărunțească. Opera unei vieți este de cele mai multe ori o idee de tineretă înfaptită la maturitate. Așa s'a realizat el însuși Ion Pillat când „cu ochii de altă dată, cu degetul pe buze” legat de mormintele strămoșilor și-a urmat călăuzele curate spre cel mai drag pământ, spre pământul unde odihnesc al lui, spre pământul unde odihnește astăzi și el, spre acea țărăna a neamului său, care-i va fi ușoară, fiindcă a iubit-o atât de mult și a cântat-o cu acea dragoste caldă, care e condiția talentului și regula supremă a artei, care singură pune pecetea eternității pe operele umane și perpetuiază amintirea omului prin ce a avut mai bun în sufletul lui.

Amintiri despre Ion Pillat

de HORIA FURTUNA

L-am cunoscut pe Ion Pillat la Paris, în toamna anului 1910, cu prilejul unor alegeri de comitet la căminul studenților români. D-l C. Argetoianu, pe atunci secretar de legăție, adunase în căciula lui, cele vre-o două sute de voturi exprimate. Pillat m'a luat ca să serbăm reușita, la Chope latine, apoi am intrat în Luxemburg, pe înserate.

Am început să ne spunem versuri. Între Fântâna Medicis și Le Chapiteau des Balsers, pe covorul de frunze vestede așternut de castanii grădiniți, ne-am plimbat până s'a închis Luxemburgul. Am continuat să rătăcim pe străzile cartierului latin, destăinuindu-ne preferințele sufletești. El se definea „pasionat și sceptic” ca un erou al lui Barrès. Admirația mea nemăsurată față de Edmond Rostand, d'Annunzio, Bergson și Wagner din Tristan și Isolda, Pillat o cenzura cu criterii subtile și elegant restrictive. Adora pe Gide, Moréas, Claudel, Dante, Gabriel Rossetti, Swinburne, poeții persani, prerafaeliști, ilustrațiile lui Gustave Doré, tablourile lui Gréco, Zuccaga și Turner.

Începuse pe vremea aceea, să scrie primele lui versuri românești. Se oprea în loc, pe avenue de l'Observatoire, și, rotindu-și încet bastonașul de vișin, îmi declăma strofele poemului său „Centaurii”. La rândul meu, îi recitam strofe din „Balada lunii”, pe care o scriam atunci. Se făcuse două noaptea. Luna strălucea magnific, sus, poleind cu pulbere de argint fântâna lui Carpeaux așezată pe înălțimea meridian al Parisului.

Globul pământesc shurat-a
Din fântâna lui Carpeaux,
Ori, de aur, Cărăbușul
Tău, fantastic, Edgar Poe?

În clipa aceea am simțit amândoi că viețile noastre s'au legat în cea mai frumoasă prietenie. Pillat mi-a făgăduit să-mi dedice „Centaurii”; i-am răspuns că-i închin „Balada lunii”. Și ne-am despărțit pentru a ne revedea a doua zi.

A doua zi și în toate zilele. La el acasă, în bulevardul Saint Michel și apoi în rue Pierre Curie, îmi citea pasagiile din Nourritures Terrestres și din Un homme libre, din Lautréamont și Jules Telier. Îl revăd pe Ion Pillat la cursurile lui Bergson, la expoziția de pictură a lui Albert Besnard, la susținerea de teză de doctorat în litere la Sorbona, la cabareturile din Montmartre unde se amuza enorm de spiritele lui Fallot și Vincent Hyspa. Îl revăd, alături de Ion Lugoșianu, în micul parlament care era conferința Molé, în care ne împrietenisem cu oameni ca Robert și Henri de Jouvenel.

Într-o revistă pe care am scris-o pentru căminul studenților din Paris, am parodiat, printre alții, și pe Pillat. Rezumăsem, fără șir, preocupările lui poetice din vremea aceea și întrebunșasem expresiile lui preferate. Pillat era încântat ca un copil, când i le repetam:

Condorii n herghelii, roteau peste moșlimi;
Iar Sakia-Muni straniu privea, neîncrezătorul,
Moscheea verde-albastră cu strășină de șia
Și marea sunătoare ce se năvălește spre Basra,

Mă voi ruga lui Jizo, hermafroditul cafe
Să pe divan cu Pictor Ignotus din Bagdad,
Va isvorî atunci din coastele Japoniei
Centaurul de bronz cu văduva Kwanon.

Admirația, ca și prietenia lui, era foarte selectivă. Nu se încânta repede, nu imbecile pe oricine. Era politicos și distant. Îi plăceau subtilitățile, se delecta de gafele artiștilor în neîndemănare, prețuia șotia păcătoasă, linia pură, sonoritatea nouă, ca mburul elastic. Dis ușa mai ales îl pasiona. Parizienele i-au înfrumusețat viața, fără să-i capete inima. Pillat se păstra în întregime pentru poezie.

În vara anului 1912, eram cu Pillat la Predeal. Am rugat pe prietenul Traian Lăzărescu să-mi trimeată „Noaptea de Decembrie” a lui Alexandru Macedonski. Vream să arăt lui Pillat cât de mare e poetul acesta, de care cănețea literară susținută de Ranetti, își bate joc. Pillat a fost entuziasmat de poemul lui Macedonski și i-a făgăduit să-i editeze viitorul volum de versuri. Iată împrejurările

în care „Flori sacre” ne-a fost dedicat de marele poet nedreptățit.

În anul 1915, Constantin Bănu a încredințat lui Ion Pillat, Adrian Maniu și mie conducerea revistei săptămânale Flăcări. Împreună cu Pillat am condus-o vre-o două luni și la reapariția ei după război.

Prietenia mea cu Pillat ne-a unit până și în epigramele ce ni se adresau, Ion Pavelescu scria:

Poezia lui Furtună
Ca să și se pară bună,
Trebuie neapărat
S'o citești pe-a lui Pillat.

Și printr'un scrupul de epigramist care nu s'a spus tot gândul, Ion Pavelescu adaogă, dându-ne iluzia unei strofe noi:

Poezia lui Pillat
Ca să și se pară bună,
Trebuie neapărat
S'o citești pe-a lui Furtună.

Revăd pe Pillat în familia lui, lângă un tată practic și îngăduitor, lângă o mamă entuziastă și darnică în sfaturi bune, lângă o soră visătoare și veselă, lângă un frate plin de umor și eleganță.

Mă lua cu dansul la Florica, la Predeal, la Miorcani pentru nesfârșite prilejuri de glumă, dis uși literare, visare și muncă poetică. Când scria, ședea chircit pe canapea, cu caștel pe genunchi, cu o hii fixați pe cumpănirea iduntrică a expresiilor, cu mâna bătând din când în când, un tact imaginar.

Am condus cu el și cu Argezi, după război, revista „Cugetul Românesc”. Am scris în colaborare cu el versuri, încă inedite. Am făcut amândoi traduceri din poezii franceze. Am fost cu el, deputat în acea aș parlament. Îi cunoșteam cultura vastă, caracterul ferm, talentul în vechic reinolre și, după expresia lui, „principiile dela care pleacă”.

Soția i-a fost suflet întregitor și reazăm fără egal. Mătușa sa, Pia Brătianu-Alimănișteanu, i-a fost cel mai scump sfătuitor și partener blajin în discuții înflăcărate. Copiii au adăugat vieții lui de vis un țel realizat.

Destinul ne-a smuls din mâini versurile pe care Ion Pillat le-ar fi scris de azi înainte. Moartea a furat o parte din tezaurul poeziei românești. Poeme au rămas nesculptate, metafore neîmperechiate. Cu Pillat în viață, altă ar fi fost fața poeziei românești de mâine.

În una din cele mai frumoase poeme ale sale, în „Actosii pe vremuri...”, Pillat a ținut să încrusteze amintirea lungilor seri de vară petrecute împreună cu el în recitarea de versuri:

Iar când în noapte câmpul fu lac întins sub lună,
Ți-am spus Balada Lunii de Horia Furtună.

Pot cuvintele să definească, să justifice sau să blesteme indeajuns moartea? Futeți noi prin tăcere să ne ridicăm până la înălțimea ei, spre a o palmui așa cum trebuie? Care atitudine nu e zadarnică, jalnică sau ridicolă în fața morții?

Dragă Ioane, n'o să te mai vedem niciodată!
Plănsul inimii noastre e fără sfârșit.

Cine o să ne consoleze de moartea lui Giraudoux? Cine o să ne mângâie de pierderea lui Ion Pillat?

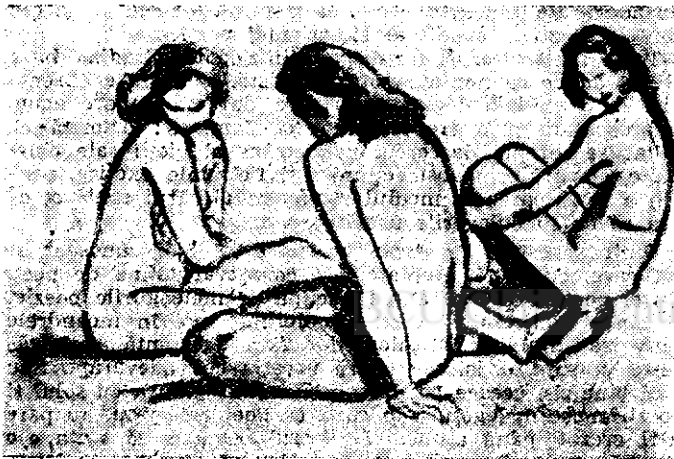

Poetul bucuriilor ealme

de AL. PHILIPPIDE

Dacă e adevărat că opera fiecărui poet corespunde, ca tonalitate generală, unei culori dominante sau unui mănunchi de culori, atunci putem spune fără șovăire că poezia lui Ion Pillat dă o impresie de alb și aur. Chiar când în versurile lui este vorba de toamnă, de noroi, de frunze vestețe, de ploaie și de ceață, tonul rămâne același mereu: domol și blând ca un vânt de amiază printre coloanele albe ale unui templu.

De altfel, Ion Pillat evita, prin firea lui, priveliștile schiloade ale toamnei. El respingea în general tot ce în viață este murdar, penibil, trist sau neisprăvit. Insetat de perfecțiune, Pillat, în fața vieții, era silît desigur, de multe ori, să disprețuiască și să critice lumea aceasta care nu este întotdeauna albă și aurie așa cum sufletul lui de artist ar fi vrut s'o vadă. Din cauza aceasta fără îndoială o suferință încoțea în sufletul poetului. Dar era o suferință ușoară și repede înăbușită: era suferința artistului jignit de unele aspecte urite ale realității. Totuși, în versurile lui Ion Pillat acest desaccord nu apare aproape n'iciodată. Poetul a găsit că până și această suferință, totuși atât de estetică, e urită, penibilă, ostentivă și nu merită să fie exprimată. El o preferat să

Despărțire de Ion Pillat

Câteva zile, numai, au trecut decând am prohodit anul morții lui Ion Minulescu și, iată, ne părăsește un alt poet, un alt reprezentant al marelui tradiții mediteraneene, un continuator strălucit al lui Vasile Alecsandri, Alexandru Macedonsky, Dulfu Zamfirescu, Dimitrie Anghel.

L-am întâlnit pe Ion Pillat, la Paris, unde, într-o brasserie din cartierul latin, ne-a zâmbit primele-i versuri, cătrecrare de nostalgia peisajilor natale.

Pe urmă, țâșnind, i-am întâlnit avântrea la Atena, pe stâncile Parnasului, la Delphi, la Fântâna Castaliei, pe căile sacre ale Greciei, suverane, unde și-a cules „Asfodela”.

Cu fiecare dintre cei
De care moartea ne desparte
Murim și noi, lăsând o parte
În fiecare dintre ei.
La pragul veinic, petrecându-l
Nu plângeți mortul ce îngropați
Ci vă întrebați îngândurați:
— Cui dintre noi îi vine rândul?

Rândurile noastre se răresc din ce în ce. Ion Pillat a trăit mai mult decât Eminescu, dar mai puțin decât Alecsandri. Va trăi, în eternitate cât amândoi, cu amândoi. Bun rămas, poet! Călătorie bună pe drumurile azurate. Ai plecat dintre noi ca Jean Moréas al tău și-al nostru, pe-o zi de April. La revedere, curând în Câmpii-Elyzel.

VICTOR EFTIMIU

extragă din viață cantitatea maximă de frumos, să închidă ochii în fața spectacolelor triste, chiar să creeze el singur materialul frumos atunci când îi lipsea și să se izoleze într-o operă făcută din armonie, împăcare cu sine și calmă contemplație:

Là tout n'est qu'ordre et beauté,

Luxe, calme et volupté...

Unul din voinele de poeme ale lui Ion Pillat poartă titlul de Grădina între ziduri. Un titlu care s'ar potrivit înțegii lui poezii. S'ar putea băna că Pillat și-a adunat în această grădină, închinată cu stăta grijă, plante rare, flori ciudate și specii necunoscute. Te-ai aștepta să găsești, în sere perfecționate, copaci aduși din țări îndepărtate, flori care cresc prin pădurile virgine ale Braziliei, cactuși monstruoși ca niște caractețe buboase, haobabi uriași, orchidee complicate, lălele negre, trandafiri albaștri, arbori cu frunze multicolore, pudice sensitive, flori insectivore și toate floarea aceea fabuloasă care înflorește odată la o sută de ani; printre crengi și pe naștii ai băbul poate păsări măiestre, papagai pestriți, marabuți tacticoși, pasărea paradisului și — bine știe — chiar pasărea Roc din basme și pasărea Fenix...

Cine și-ar inchipui toate acestea s'ar însela. Grădina lui Ion Pillat nu e nici seră, nici grădină botanică, nici muzeu de istorie naturală. Și să ne grăbim să spunem că această înșelare este o delicioasă surpriză. Decăteori nu ni s'a întâmplat să fim poțitiți în cabinetul de curiozități al lui Des Es-saintes (știți, eroul rafinat și bolnăvicios din A rebours al lui Huysmans) și ne-am trezit în grădinița ridiculă a lui Tartarin din Tarascon!

Între zidurile cu care și-a împrejmuit grădina, ziduri de piatră veche cu creasta verde de mușchi, Ion Pillat a răsădit flori simple și care cresc prin grădinițele cele mai sărace și mai umile, meșunele și ochiul bouului, gura leului și nalbe, maci și albaștrele. Prin copaci — mesteceni albi, plopi svelți, sălcii pletoase — s'alungă și cirpeșo vrăbii și stigleți, pitigoii și mierfe. Nimic exotice nicăieri. E o grădină de țară. Mai exact, o grădină perfect înțată după o grădină de țară: o grădină de conac boerese. Florile sunt simple dar orânduirea lor e savantă și complicată. Un grădinar meșter a desenat pe straturi, cu ajutorul acestor flori simple, arabescuri ciudate; a ondulat paștile, a tuns frumos țarba, a rotunjit stușurile, a periat aleile, a retozat arborii. Ba chiar, din loc în loc, a așezat, pe un soclu de bolovanii colțuroși, o fină statuie de marmură o urnă antică, un vas pretios. Ce stilizată grădină de țară! Și cât de ciudată e împărecherea aceasta de primitivism și de civilizație, de farmec rustic și de rafinament!

Dragostea de perfecțiunea formală îi îndemna pe Ion Pillat să și netezească cu îngrijire fiecare stih și fiecare vorbă scrisă. Totuși poemele lui nu dau niciodată impresia unei șfortări. La acest artist înăscut și foarte cultivat în ce privește poezia, forța perfectă se crea spontan, fără nicio căznă. Versul lui Pillat curge limpede și lin, niciodată forțat, fără tenituri de rime silite, mereu proaspăt și curat.

Ion Pillat n'a scris decât versuri. În puțină proză pe care a compus-o — eseuri, studii — a vorbit tot despre poezie și poezi. Proza nu-l atrăgea. Nu se potrivea cu talentul lui de liric descriptiv și calm, iubitor de frumuseți pure. Imprefurările în care a trăit i-au îngăduit să scrie numai din vocație, în deplină libertate creatoare, fără să fie silît să și facă din scris o profesiune în vederea unui câștig din care să trăiască. Opera lui nu cuprinde nicio zgură. În ultimele lui volume, orientate spre clasicismul antic, se observă pe alocu-rea o răceală didactică dar niciodată platitudine. O vastă cultură literară rară nu numai la noi ci oriunde, îi permittea să citească în original poezi din șase sau șapte literatură. Era cu siguranță unul din oamenii cu cele mai întinse cunoștinși despre poezie, din antichitate până astăzi. O dragoste de poezie și o curiozitate artistă că puțin obținută formau pasiunea dominantă a acestui om cu gusturi fine, cu idealuri și apucături nepotrivite epocii actuale, puțin prielnică unei arte de contemplație și delectare. Versurile lui pline de armonie, de măsură, de echilibru și de linăezime, fără multă adăncime dar de un gust susținut, vor găsi suflete care să le cerceteze ordecăteori oameni, sătui de abucium, se vor întoarce spre bucuriile calme.

ION PILLAT

de AL. CIORĂNESCU

Sărbători și comori
în zilele...

De la chiar începutul liricii noastre romantice se pot deosebi, pentru cititorul mai atent, două valențe ale inspirației românești, două curente sau mai curând două atitudini; dacă ar fi să introducem în literatură terminologia tehnică astăzi atât de curentă, am deosebi aceste atitudini în pozitivă și negativă, după cum una din ele vede din marile probleme ale existenței numai aspectul lor solar și apolinic, pe când cealaltă se adresează tenebrele frământate de mari întrebări, și alege din gustul vieții, în primul rând, consubstanțialele amărăciuni. De o parte

Grigore Alexandrescu și Eminescu, de cealaltă parte Alexandri și Coșbuc sunt jaloanele mari ale acestor drumuri, în trecut. Alături de ei și în umbra lor se situează atâția alții, mai puțin personali, falși desperați romantici în genul Baronzii sau Vlahuța, ori fragila euforie a atâtor barzi uitate. Bine înțeles că o generalizare atât de întinsă nu poate să țină seama de pozițiile intermediare, și nici de alternanțele comune chiar în sânul aceleiași inspirații. Ea dă însă o idee destul de precisă asupra drumurilor pe care a pornit poezia, cu mai bine de o sută de ani în urmă, și pe care continuă și astăzi, deși în genere poetul modern se vrea turmentat de toate problemele fără răspuns.

Ion Pillat a ales celalalt drum, cel al increderei în forțele Binelui. Excursiile lui pe marea poeziei au toate loc sub semnul timpului frumos. Departe de a iubi și de a îmbrățișa furtuna, el fuge de tot ce amintește zloata și promoroaca. Poezia lui e un refugiu; dacă nu chiar un turn de fildeș, întrucât nu odată poetul ascultă și șgomotele din afară, în orice caz un parc cu frumoasă ordonanță, gospodărit cu grije și cu pricepere. Alecele exală parfumi discrete; crengile nu se pleacă mai jos, și nu se ridică mai sus decât s'ar conveni; dela intrare, o privire generală ne previne că ne aflăm în împărăția bunului simț, unde nu sunt îngăduite nici muzele despletite, unde nu străbat nici chiotele cheflilor, dar unde nu se vede nici cuta prefăcutelor îngrijorări.

De unde vine acest fundamental echilibru, această limpeziciune nativă a tuturor închipuirilor lui Ion Pillat? E desigur în toate acestea și un rezultat al altoiului moldo-valah. Imaginația visătorului moldovean, capabil de adânci duiosii, hrănit din substanța unor îndelungate tradiții care-l îndeamnă să iubească totul și să-și simtă slăbiciuni pentru toate, a fost de bună seamă strunită de spiritul critic al emului de acțiune de pe plaiurile Argeșului, de neteda conștiință a valorilor și de realismul lui sănătos de cioban, care nu-și desparte fluierul de răboj. De aceea tablourile de viață patriarhală ale lui Pillat sunt de o săculență rar întâlnită; alături de vagabondajul indușos al închipuirii moldovene se sitează în spiritul lui o grijă de gospodar pentru buna rânduială și roștul fiecărui amănunt. Gingășia sentimentelor rămâne de fiecare dată la fel de pură; dar în expresia lor se resimte o rezervă aproape timidă; cași cum un om practic ar trage de mâneacă la fiecare pas pe poet, cași când un Sancho Pança ar tempera avânturile lirice ale eternului inspirat. Sensibilitatea curbă a emului, antenele larg întinse spre viață, dar curând retractile, uimitoarea abundență și facilitățile de versului, totul pare dominat de grija permanentă a ținutei, de glasul coborât cu un semiton, pentru a nu da

loc neingăduitei stridențe, pe care poezia mai nouă a transformat-o în merit și în atonit.

Povestea celui din urmă sfânt e un joc literar, inspirat de Wilde și de Gide. Ea trădează tinerile și aplecările tinerești ale autorului, îndestul de tinerești ca să nu fie lipsite și de un strop de snobism literar; cuvântul nu cuprinde de altfel într'insul nicio nuanță peiorativă, întrucât e vorba de cel mai nobil snobism, acela al tânărului care dela 20 de ani se simte atât de strâns legat de tot ce e mai nou în experiențele literare ale vremii. În urma acestui contact prelung cu poezia franceză, în care și-a scris și el primele versuri, Pillat s'a îndreptat spre un parnasianism erudit, care amintește uneori pe Leconte de Lisle și pe Hérédia, dar care se leagă alteori de umanismul poetic al lui Pierre de Nolhac, poetul istoriei defuncte și al parfumatelor evocări. În *Visări păgâne*, *Eternități de-o clipă*, *Amăgiri*, volumele de versuri publicate de el înaintea primului război mondial, ceea ce isbește mai cu seamă e închipuirea alimentată din livresc, curiozitatea exotică împodobită cu bizare sonorități. Japonia, Mongolia, Italia Renașterii ni se perindă dinaintea privirilor, în haîne de paradă; decorul e mai interesant decât conținutul, în această avalanșă de pitoresc. Sentimentele poetului se definesc și se fixează pe încetul; dar deosebirea nu e încă netedă între ceea ce e curios, și ceea ce e important. Pe alocuri asistăm la adevărate reușite, pe care autorul nu l-a socotit nevrednice să figureze în culegerea definitivă a operelor sale; dar e în general, în toate aceste volume, ceva factice și nehotărât, care vine din lipsa de legătură a poetului cu lumea lui adevărată, din artificiozitatea inspirațiilor căutate și din caracterul strict erudit al experienței poetice.

Toate aceste lipsuri nu dispar dintr'odată. *Grădina între ziduri* aduce ca nouate nota intimistă, care nu e absentă nici în celelalte culegeri anterioare, dar care apare acum împropătată prin frecventarea lui Jammes; datorită ei, Pillat se apropie de cercul mai strâns al vieții sale obișnuite, și părăsește abstracțiunile și ficțiunile exotice, pentru a se înioarca la mediul românesc al cărui cântăreț avea să fie în culegerile următoare.

Dintre acestea, *Pe Argeș în sus* e cel mai cunoscut, și cel care, cu bună dreptate, i-a consacrat faima de poet. Cu el poetul, care a rătăcit o clipă pe meleagurile poeziei în limba franceză, și care s'a pierdut apoi în meandrele universalismului multicolor, dar fără substanță, se regăsește pe sine, și își descoperă vocația cea adevărată. Sau mai bine zis, ceea ce își descoperă, este legătura cu solul și cu strămoșii, o legătură în care, ca poet cel puțin, nu pare a fi crezut până atunci. Scriitorul crezuise că viața e o simplă aventură, care poate fi trăită pe planurile multiple ale tuturor meridianelor și epocilor spre care ne poate duce închipuirea; poezia lui fusese o continuă evadare, menită să-l scape de monotonia fixațiunii și să-i pună la îndemână cadrul larg al fugii, al cavalcadelor nesfârșite, al navigațiilor fără popas, al migrațiilor cu orice preț. Acum însă, fixațiunea intervine, poate fără voia lui. Poetul se simte definitiv reținut de cadrul de viață la care nu se gândise și care-i apărea cel mai banal din toate, pentru că e mai apropiat și mai comun. Casa părintească e o mină de descoperiri și de adânciri în trecut. Din fructele rumenite în pomii râde obrazul unei fete de demult; șerbetul însuși e o dulce amintire a vremilor de altădată, și popasul înserărilor printre cărți nu mai învie lumile de peste oceane, ei umbrele mari ale trecutului românesc. Totul e familiar, de o blândă și caldă familiaritate, care învâșje închipuirea într'o dulce aromeală, furând-o spre iluzia că din marile treceri rămâne totuși ceva, și că morții nu sunt cu totul absenți dintre noi.

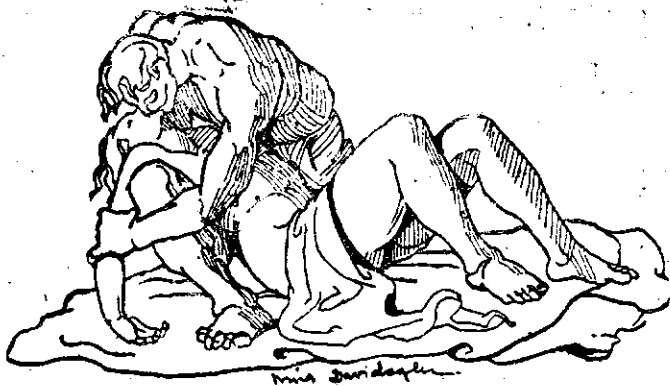
Adâncirea treptată a legăturilor cu pământul se vede clar în volumele următoare, *Satul meu*, unul din cele mai bune, în care ființa colectivă a satului se alcătuiește din broderia mărunță a fiecărui portret în parte, *Biserica de altădată*, în care totuși poetul s'a lăsat încă odată furat de o idee livrescă, nu dintre cele mai ferice, împrumutând tablourilor religioase o naivitate sărbătorească și artificială, care n'are nimic comun cu aceea a marilor primitivi. Culegerile de mai târziu, *Limpezimi*, *Întoarcere*, *Caetul verde*, *Păsărea de lut*, se disting prin încercarea de a crea un stil propriu de poezie, alînd tradiționala muză românească cu o limpezime de inspirație și un echilibru interior, care vin din frecventarea mereu mai insistență a jsoarelor clasice.

Cași în toată această vreme, Ion Pillat nu se ostenește să frecventeze și alte literaturi. Cu o curiozitate pe care puțin din poeți o au îndeobște, și cu posibilități de informație care depășesc pe cele obișnuite printre erudiți, el a continuat să se pregătească, a-și putea spune profesional, la școala poeziei universale. Începuturile lui parnasiene îl

duseseră, prin intimismul lui James și Rodenbach și prin peisajul urban și melancolic al lui Samain și Henri de Régnier, spre acela dintre simboiști cu care inspirația lui era în mai mare afinitate, cu Jean Moréas. După cum pentru acesta simbolismul fusese un punct de plecare spre un nou clasicism, care transpare în Stanțele lui, tot astfel pentru Ion Pillat experiența poeziei franceze era o lentă îndrumare spre învoare mai limpeză. Din Stanțe el a dat numeroase traduceri; și Jean Moréas a fost totdeauna unul din scriitorii lui preferați. Evoluând împreună cu el, poetul a căutat în cele din urmă până și contactul direct cu Grecia suverană, și a culca la învoarele Castaliei și Hipocrenei, la Delfi și la Sunium, câteva din cele mai frumoase flori ale cununei sale poetice. Din frecventarea peisajului clasic și a scriitorilor vechi a rămas în opera lui acel sentiment de desfacere față de tot ce e mărunț și necesar, acea moarte preventivă a pasiunilor, care singură face echilibrul și dă siguranța marilor judecăți.

Clasicismul lui Ion Pillat a fost de cele mai multe ori interpretat ca o nouă intrusiune livrescă în opera lui. De data aceasta însă e ceva mai mult decât atât, e o coroborare a unui număr de stări sufletești care se potrivesc idealului clasic, o fericită întâlnire cu criteriile suverane. Soarta poeziei clasice e însă destul de ingrată în literatura noastră; o dovedește îndeajuns, dacă nu cazul lui Ion Pillat, acela al lui Duiliu Zamfirescu, și el poet înzestrat din toate punctele de vedere, dar care n'a reușit niciodată să ajungă la o adevărată notorietate ca poet. Pricina stă în faptul că în cultura românească n'a existat niciodată o epocă de clasicism, care să impună contactul mai îndelung cu marile texte, și să înculce acel simț al nuanțelor, fără care idealul clasic se înfățișează ca o floare pictată cu bidideaua. Deaceia poezia clasică apare în genere ca o formulă de mult depășită, întrucât pentru cei neinițiați cuvintele nu mai izbutesc, în formulele devenite convenționale, să recreeze acele sensuri inedite la care se gândea Mallarmé. Deaceia nici poezia lui Ion Pillat, deși unanim apreciată și de mult pătrunsă în conștiința publicului românesc, n'a avut parte de largă difuziune pe care ar fi meritat-o. De aici poate și legenda turnului de fildeş al lui Ion Pillat; căci e destul să citească cineva *Satul meu*, pentru a-și da seama că nu e vorba acolo de ficțiuni gratuite sau de tipuri convenționale, ci de țărani așa cum sunt, îmbrățișați cu dragoste în darurile cași în cusururile lor, compătimiti în necazuri și încurajați în revendicări.

Astfel, Ion Pillat rămâne în poezia noastră, în același timp, o fericită integrare într-o lungă serie de cântăreți, și un dar unic și izolat. Pentru că de-o parte el prelungeste seria acelor dintre poeții noștri care au încercat să facă din poezie o formulă de echilibru sufletească, pe linia lui Alecsandri și Coșbuc, dar și pe aceea a lui Duiliu Zamfirescu și Anghel; iar de altă parte, alianța realizată de el a inspirației tradiționale cu calmul clasic și cu gravitatea meșteșugarului expert și stăpân pe uneltele sale, rămâne un lucru încă neîntâlnit printre noi. Distincția și discreția poeziei lui, tenacitatea unei activități literare de 30 de ani, în care niciun volum n'a însemnat o scădere a curiozității și a perfectibilității lui ca poet, adaugă la durerea unei pierderi, cu atât mai crude cu cât se puteau aștepta mai multe roade poetice dela acest îndrăgostit al Pindului și al celor nouă surori.

MENIRE

Au spus că-i rece și n'au bănuț
Ce patimă îi clocoțea în vine,
Au spus că nu-i adânc și n'au simțit
Genunle ce-i dorm sub limpezime.

Un răsfățat al soartei l-au ținut
Când încordat și dur și-a dus destinul.
Stăpân pe fericire l-au crezut
Când pe furtuni și-a așezat seminul.

E doar un om și-a suferit și el.
Dar n'a vrut plâns și bocet de muliere.
Să fii sortit desăvârșirii-i greu —
O cumpănă în zile de durere.

ION PILLAT

6-12-44.

Viziune marină

Nalt vrăjitor e somnul peste toate:
O mare verde și un cer albastru
Și alba palpitate a luminii
Cu aripa întinsă'n zorii lumii.

Natalul țărni! uitatul, dăruiatul.
Îi calc nisipul, fragedele scoice;
Nisipul clar de spumă, încă umed.
Păgân și gol iar tu, ca marea goală,
Turnată'n tinerete ca'n lumină
Și proaspătă de dragoste; cu pargul
Sălbatecelor poame, cu mireasmă
De mare verde și de cer albastru.

Făptura ta rușinea n'o cunoaște,
Nevinovat de pură e ca scoica
Cu miezul roz în desmierdarea mării;
Nevinovat de dornică-i ca valul
Când vântul gol l-alintă și îl strânge.
Și părul tău uscat în luci de sare
Întins pe plajă e o algă brună.

Mă chiamă cu miros de codru virgin
Și re'nfloreste stranie meduză
Cuprins de valuri ce revin. O carnea
Prin care palpitau lumini de ape
Și insule stâncoase și de-asupra
Mari sboruri călătoare spre pământuri
Uitate'n vreme. Și luntrile departe
Subțiri și lungi ca trunchiuri prăvălite
Pirn ape repezi de văslași ce încă
Stau în picioare gof lovind lopata.

Și brațul tău cu mlădieri de mare
Mă prinde'n joc de ape însoțite.
Edenic joc și simplu cum e jocul
Văzduhului cu valul și cu vântul!
Edenic vis și simplu. Urde-i somnul,
Înaltul vrac al sufletului bolnav,
Pe barca-i legănată noapți de-arândul,
În țara mea natală să mă lase?

O mare verde și un cer albastru! lungul
Aud murmurul apelor pe plajă,
Simt soare pretutindeni ca un balsam;
Pe brațe trupul cald, pe față părul
Tău negru vălurând primivăratec

ION PILLAT

13-11-44

A scrie despre cineva, care ți-a fost prieten apropiat nu este un lucru tocmai atât de lesne, pe cât s'ar părea. Și, mai ales, când acest prieten abia a pornit-o pe cărăușul celălalt, când lacrimile nu s'au scuturat încă pe obraji celor cărora le-a fost drag, și când mormântu-i păstrează încă reavăra țărâra depe raclă. Când, la această lipsă de perspectivă în timp și spațiu, se mai adaugă nedumerirea neașteptată de dispariției și copleșitorul gol al unei pierderi ireparabile, se va înțelege și mai bine deficiența unor evocări întru strădania conturării personalității omenești a lui Ion Pillat, chiar mărginindu-mă numai la simpla schițare a acestui ilustru prieten dispărut, ca om, în relațiile vieții lui cotidiene. așa cum mi-a arătat timp de binecunoscută ani — vreme în care amicitia dintre noi s'a durat neîntrerupt și nedesmintit.

Dar pentru a ne apropia mai mult de năzuința care ne-am propus-o, menționarea câtorva date biografice nu pot fi decât salutare, ele ascunzând în dosul lor pilonii structurali sufletești a aceluia a cărui iconă încercăm să o infirmăm.

M'am născut la 31 Martie 1891, la București — ne încredințăm poetul, în *Mărturisiri*-le publicate acum câțiva ani în *Revista Fundațiilor*. Cine ar vrea însă să trace din originea bucuresteană a omului, carecari premise față de poet, s'ar înșela amar. Dacă truneste m'am născut la București, sufletește sunt produsul corcăt al dealului de la Florica, a podgoriei din apropierea Argeșului, întocmai cu stema ondulată din mănăstirea Prutului, cu pământul negru dela Miorcanii Dorobanților.

„Acesta două prietelii au fost patria mea adăvărată. Bucureștii deolmintei mei lăsat ateeș de fumuselel nostalgic a Ciemiului (nozia Ciemiului de timp), caii de vizitarea m'arui hieoriele — aproape nurae de maha — (Pisicari de plă dată) nici o călă în urmă în vama riu mole. Accidentii mei din partea tatăului meu moldovei Piliștești au o origine hotărâtoare. La Bătrânul, ocaz călă hieoriele meu Niu Pilișt, frate cu generalul Pilișt, care a iureșt un rol în detronarea lui Căza și care în timpul războiului dela 70, a corcătut în rândurile armatei franceze. Vedă Cantemir deolmintei n'ntre familiile de hoșri moldovei, și nu greii, citate în *Descrierea Moldovei*, numără și nă Piliștești. — Nu s'ar va să trag ureș m'andrie deochită dintrio origine eventual boească, dar ca să stabilizeșt faptul că neamul părintesc avea vechi legături cu nământul Moldovei. Bunică-mea, Agripina Pilișt, născută Cantemir, se înrudea cu familiile din Pasarabia. Mă fălesc astfel de o origine moldovenească din partea tatăului. Bunicul meu din partea mamei era Ion Brătianu. Bunica mea Calicpy (Pia) era născută Fleșoianu, din Râmnicu-Vâlcea. Din partea mamei, sunt argeșean și olteș de-o seamă. Am, deci, statistic vorbind: 1/2 sânge moldoveneș, 1/4 muntenesc și 1/4 olteșesc.”

Cu această sinteză strămoșească în vine, Ion Pillat și-a petrecut, încă d'n cea mai fragedă copilărie, primăverile și toamnele pe meajugurile de, scumpe și pioase amintiri ale Floricai, legate „indisolubil de mormântul proaspăt al bunicului” — unde „Ion Brătianu mai trăia, pentru ai săi, o viață fantomatică, dar reală”. Aici, simțurile ascuțite ale

Omul, prieten

copilului au pilit primele și cele mai puternice impresii, fie din peisagiul larg, ce se desfășura, în depărtare până spre Negoiul transilvan, sau contopirea Fărăganului, spre Sud, fie, sub beljile de frunză ale pădurii stropite cu raze piezise de soare, în pacca virgiliană, care urca, împreună cu scara, din lunca aceluiaș Argeș, sus pe colină. Aici, în atmosfera aceasta, în cultul acesta al amintirii și al morții, în tradiția aceasta mistică aproape, ce lega adânc pe Brătienii de pământul Țării — fără nimic, macabru sau lugubru, fără nici un fior de romantism exagerat și nici te-nebrecse rituri sau supranaturale intuiții, unde regăsim „gestul antic și virtual al românului de la țară, în romeniarea aceasta luminoasă a unui mort în care viața era pururi prezentă”. — aici s'au infirmat hrănit și dezvoltat filoarele cele mai puternice ale viitoarelor poeme din *Pe Argeș în Sus*. Cu aceeași atitudine spirituală și-a petrecut Ion Pillat verile, la Miorcani, în casa veche și încă, clădită în stilul acela „I-er empire” rusesc, în mijlocul unui parc frumos și mare, inspirat cu un zid de piatră care l-a inspirat mai târziu titlul simbolic al *Grădinii între ziduri*. Din acești Miorcani s'au ivit la viață mai târziu câteva poeme străbătute de parfumul meleagurilor moldove și poetica monografie a *Saului meu*, străbătută și ea de atâtea dracoste de țărăn, de gl'a strămoșească și de tot ceea ce e românesc.

Lucrul acesta, piliștești și poezii însuși, când munele, această poezie a nământului spiritualizat în vremea a timpului materializat în amintirea a produsul direct al vieții trăite de mire în copilărie. Și tocmai fiindcă această copilărie prin tradiția în care a crescut și neșterile sufletești în care s'a dezvoltat și-a lărgit cadrul familiei și botanul moșiei la străbunul unui neam întreg și al unei țări unite — poezia ei rămâne valabilă și pentru alții.

Dar dacă ne lărgim aceste experiențe directe ale copilăriei mai puțin — cum ne mărturiseste tot poetul — și „mediul intelectual dela Florica și biblioteca de proză bogată, mai ales, în cărți istorice și geografice în legătură cu țara și trecutul nostru” ne putem da seama cu ce toame a urmat copilul dintre 7 și 14 ani cursul primar și cel gimnazial (în țară) și cu ce fond sufleteș a plectat în străinătate (la Paris) să urmeze cursul superior de liceu și universitatea: așa își explică poetul cum de n'a ajuns „ca atâția alții instalați de tineri la Paris, un „desrădănat”, mai târziu, în propria lor țară, și un străin în propriul lor suflet”.

Din 1905 până în 1914 — cu excepția vacanțelor mari, pe care le petrecea totdeauna în țară — Ion Pillat a rămas fără întrerunere în Capitala Franței, unde — urmând liceul la *Henri IV* și universitatea (facultățile de Litere și drept) la Sorbona, ardiind profesori ca Ferguson și Prun-schwieg, Aulard, De Marton, Marcel Dubois sau Klotz, s'a împărțășt de bogățiile artistice ale orașului.

Dar — precum am mai amintit — toate acestea alternau vara, în decesebi, cu numeroase, neobosite și plăcute excursii în Țară, despre care poetul ne vorbește cu incântare de vrajă.

„Porneam săptămâni întregi, departe de lumea civilizată, cu un întreg calabalac de cărți, cu trăsura, călare sau cu piciorul dela Sibiu la Mehadia și Orșova, peste muntii Ciudrelui, bazinul Petroșani, masivul Botezatului, Godeanu, munții și valea Cernei”, „...ne-am suit pe muntii Parângului, din valea Jiului ca să ne coborim pe celalt versant, pe Lotrița și Lotru, până la Olt, ...ne-am urcat pe Negiul și, urmând creasta prăpăstioasă a munților Făgărașului, ne-am coborât pe Argeș în jos la Cumpăna și C. de Argeș”. S'au adăugat apoi Eucegii, Ciucașul, Ceahlăul Moldovei, Bistrița — „coborâtă de plute” — și altele. „Astfel, am intrat de tânăr în tainica intimitate a munților. Am cunoscut viața tainută a plantei, pădurea de lag, codrul străvechiu, în care brazii mor de bătrânețe bună și unde

Stelă tunerară

Am împlinit cu slavă domneasca mea povară
Eu, cel ce hrigoave semnai Ion Pillat,
Am cârmuit poporul de versuri ca pe-o țară
Și legiuiri de aur cu ritmul meu i-am dat.

Acum nu mor... Și nimeni pe groapă-mi să nu geamă,
Ca'n basmul mioritei fac nuntă și mă duc
Pe Argeșul din ceruri, în sus, unde mă cheamă
Strămoșii: Eminescu, Alecsandri, Coșbuc.

enul, poetul

de CONSTANTIN-STELIAN

puietii cresc din trunchiul putrezit al părintelui căzut la pământ. Am învățat formele stâncilor detunate cu înfățișeri de cetăți sau cele târtoare ale ju-apânului încolăcit ca o coadă de balaur. Am zărit zăncăcele în care dorm lacuri strălămpozi, fără fund. Nu odată am dormit și eu sub stelele cerului. În jurul unui foc în care un brad înțreg degheea înțrind din răsărit. Ciobani preistorici căsătoriți, în sarică lătoasă, cpreu timpul în loc pentru mine.

Totul era aici ca la începutul lumii. Sufletul meu descoperea astfel obrazul adovărat și ascuns al Tării, acela de d'raintea lui Treian. Cerul de vară își rotea în roade zodii ca niște focare necunoscute bisericilor de azi. Zeii murteși își se ascundeau. Cu ziva doar regăseam pe Dumnezcu devale. În mărăstirile vechi, d'itorite de vremei.

Apoi, am cunoscut Dunărea, pescarii care sunt păstorii amelor, săcile plângătoare și stuful formitor Delta cu cerurile și "Eărăgariul cu zările sale. Dobrocea cu toate plăsurile mării. — Aceste experiențe sufletesti mai multe decât criere certe sau înmătură, m'au determinat și m'au hotărât temelii preziei".

Si cu drept cuvânt: revenit și statornic definitiv în Tară, Ion Pillat s-a hrănit muza proprie exclusiv cu aceste puternice emoții și cu deconuile reimpresăntate de la Miorcani, Florica și Falcio. La înălțimea unor asemenea superioare și subtile impresii nu s'au mai ridicat decât acelea culose din priveliștile Flodol, cu prilejul excursiilor făcute în Grecia în anii 1927 și 1927: despre aceste excursii ne vorbeste poetul numai cu accesi profundă emoteie — deși nu mai avea aceeași vârstă fragedă: și poate tocmai de aceea, căci: "priveliștea Flodol, a Mării Egee și a insulelor sale, toate aceste minuni deși sorbite cu patimă și trăite cu intensitatea poeziei, nu s'ar fi adâncit atât de mult în sufletul meu, de n'aci fi avut pentru ele comprehensiunea mai matură a vârstelor, căci asta clasică în omozitie cu cea romantică, fecundată de vis și prăinde experiența victii reale și se cere pregătită și desăvârșită prin studii și lecturi".

Pescor a două diplome de la Sorbona, căturer de solidă cultură, n'ară la eruditie, chiar Ion Pillat a continuat să ducă an cu an o viață modestă, tihnită, liniștită, de emfază fără velenități la o catedră universitară sau la vreun portofoliu ministerial. — Mă refer în special la acestea două deoarece i-ar fi fost foarte ușor să le dobândească, dată fiind originea sa, ca și posibilitățile ereditate de relațiile pe care le avea. A înțeles însă, să se dedice cu totul poeziei, artă, care, înainte de toate, constituia pasiunea și ratiunea existenței sale. Si, pentru a fi credincios muzei, nu a fost lucru tocmai ușor, când ne gândim că Ion Pillat descindea, după tată, dintr-o familie de militari, dar după mamă, dintr-o familie unde știința pozitivă era în cea mai mare cinste. Mai toți Prăstienii au fost matematicieni și ingineri, concomitent cu îndelungă viață politică. Când ea adolescență, Ion Pillat relevă entitudinile, îndelungă și mai ales, preferințe literare, el nu este luat în serios de către ai săi — și trebe să re dăm seama cât, spirit de abnegație și de jertfă i-a insuflat pasiunea pentru poezie, ca să roată rezista ațmășferei cstrăzicante tesute în jurul lui mulți ani de-a-rândul. Pe această linie nu s'a desmăntit niciodată. Până la el nici când nu mi-a fost dat să văd vreun mai mare îndrăgostit de poezie, dar și vreun mai mare cunoscător al ei, ca Ion Pillat. Cunoștea la perfecție nu numai poezia română, franceză, germană, engleză și spaniolă — odată cu posesiunea limbilor respective. — citind re poezii respectivi în original, — dar poezia universală în genere. Din pasiunea prntu poezie s'au născut nu numai cele aproximativ douăzeci de volume de versuri, pe care le-a scris, dar și cele două cărți compacte de escuri (*Fortrețe lirice și Tradiție și literatură*), prin care se plează în fruntea celor mai distinși și docti plectanți și vulgarizatori ai artei cuvântului versificat, din scrisul nostru. Si m'am

incredințat și mai mult de acest devotament al său pentru poezie, văzând că atât în conferințele cât și în eseurile închinare poeziei, el se ocupa și elogia p'ară și opera unor confrati dintre aceia care se dovedise a-i fi printre cei mai înversurati adversari. Tot din ace'asi spirit de dragoste și devotament pentru Muze, în casa sa Ion Pillat făcea dese reuniuni amicale, cu prilejul cărora, în jurul unui ceai — oferit cu multă ospitalitate și afectiune — și al unor lecturi și-discuții literare, se întâlneau, cunoșeau și imeriețeau scriitori români și străini, tineri și bătrâni, începători și consacrați. Dinmăz de ac'eleasi sentimente Ion Pillat a editat încă de timpuriu și cu prurțiile-i m'itioace volumele de versuri ale confratilor săi — începând cu un Al. Macedonski și un G. Păcovia. Au fost unii confrati care au voit să acrediteze în obșpul lui Ion Pillat încredința unui om zgărcit, după nu barnasocia. Nimic însă din aceasta ru era conform cu adevărul. F drept că poetul era un adversar al inutilului, al superfluului. Dacă prin structura sa spirituală era un aristocrat, prin tinută a fost un echilibrat până la desăvârșire. Nu l'am nomenit vreodată a merge în vreo cărmă sau vreo boacă la ceea ce se numeste "o cinste" sau un pahar de vin" după cum nu l'am surprins vreodată a face vreo cheltuielă de nișce. Păcurat în fantă ca și în gest, întotdeauna purta o îmbrăcăminte corectă fără a face lux, păstrând o ordine desăvârșită în cele mai mici secete'i. Asi putea spune că a fost cel mai ordonat om pe care l'am văzut în viața mea, prototipic chiar în ce privește ordinea. Si nu mă îpsel când afirm că aceeași ordine domnea și în interiorul sufletului său, atâta vreme cât teată poezia sa oglîndește o clasică armonie și echilibrare. Nu vreau să spun prin aceasta că în viața cotidiană Ion Pillat s'ar fi confundat în atitudine cu altorunul întemeietor al Jurmii. Despre de gloriolitatea lui Titu Maiorescu, poetul *Limericilor* era un întorocutor, de o căldură și sarcasm naturală familiară. Păcând abstractio de clasa socială căreia-i aparținea, de cultura vastă ce posedea, Ion Pillat era la fel de amabil și de prietenos cu criere dintre cunoscuții săi vechi sau noi, învâzărindu-și totdeauna frazele cu un zâmbet cald și cu spirituale glume încensive. Pată de prietorii săi apropiati era dispus la mari sacrificii și mergea până a li se căruți în întregime. De aici și plăcerea lui remărgănită de a-i avea casneti în deosebi vara, fie la Miorcani, fie la Falcio, sau Florica, unde deasemenca, știa să fie un amfitrion înreșosabil.

Foarte mulți dintre confratii săi literari — începând cu Heria Furtună, V. Voiculescu și sfârșind cu scriitorul acestor rânduri — s'au împărtășit din farmecul acestor prietelii căntate de poet, ca și de prietelia neprecupetii a lui Ion Pillat. Fe l'ără velenirea sa literară, tocmai aceste atribuite cred că explică și merele rumăr de scriitori și admiratori cari au verit săi dea ultimul șolot în ziua înmormântării. Ia Fiserica Icoarei. Tot acestea cred că explică și marile regret unănim pe care-l lasă frângerca pretmpure a vieții lui, când acest scriitor se găsea încă în plin proces de creație, în jurul căruia broda încă frumcase proiecte.

Vizită

Apleacă-te, auz; iar fu, cuvânt, rămâi;
n'am întrebat portarii de te cunosc — dar nici
odată vreun cântec n'a mai plecat de-aici...
Sărută-ne 'ntuneric! Stai, lună, căpătâi!

Și frânge-ne mijlocul încătușat cu za,
iubire! Uite zidul — pizmaș, murdar, dar ud...
Hvistos într'un părete culcat la Polul Sud
stă răstignit cu fruntea propăitâ'n fruntea mea

ALEXANDRU LUDOVIC

Cum l-am cunoscut pe Ion Pillat

ZARITA-MITAZO de TUDOR VIANU

L-am cunoscut pe Ion Pillat în casa lui Alexandru Macedonski. Voiu nita vreedată terifianta cușcă a sării, la capătul căreia felinarul aprins până la cele mai târzii ore de nopții era menit să conducă pașii nesiguri cari escaladau acei dificil urcuș al poeziei? Din vestibul se intra numai decât în salonul de primire, unde maestrul patitona cu solemnitate pe toate cele nouă muze. Alexandru Macedonski făcea parte din acea clasă de poeți care pe la finele veacului nostru profesau concepția sacră a unei poezii ca taină religioasă. Pentru a înțelege bine marile sale atitudini pontificale, pasiunea și chiar fanatismul pe care le aducea în unele chestiuni ale metricei și prosodiei, felul în care-și recita versurile și care avea ceva din psalmodierea închinătorilor orientali și acea înclinare de a reveni iarăși și iarăși la poezie ca la singurul lucru vrednic de a fi luat în considerare în această lume, este necesară comparația cu alți mistici și magi ai poeziei, un Louis Ménéard, un Stephan Mallarmé, un Sar Péladan, un Stephan George în Germania. Văd încă grăsele plusuri roșii asvârlite peste mese, peste scheletele fotoliilor adânci ca niște sarcofage. Prin fumul figărilor, devenit mai gros ca fiecare oră a nopții, îmi pălpde flacăra lumânărilor schimbate odată și de două ori în timpul acestor ritualuri. Iar mai departe, în fund, la capătul ceții albastre, întrezăresc tronul poetilor urcând pe trei trape sub baldachinul cu ciucuri, printre reliefulurile în care fiul poetului, pictorul Alexis Macedonski, figurase scenele voluptății tragice din „Thalassa”.

Alexandru Macedonski se înapoiaese atunci, de puțină vreme, dela Paris, unde petrecuse câțiva ani, în atitudinea unui surghiun voluntar, menit să sancționeze nedreptatea care socotea că i se face în țară. Câțiva rapsozi înconjurau acum pe maestrul care îmbătrânea, într'un front pornit să spargă zona indiferenței generale. Editarea „Florilor sarre” era primul succes al acestei acțiuni concertate. Ion Pillat și Horia Furtună, asociați ceva mai târziu de Constantin Banu la conducerea literară a revistei „Flacăra”, isbuteau să publice în colcănele ei, paginile dense ale „Thalassei”, versiunea românească a epopeei lirice „Le calvaire du feu”, fără să reușească totuși a o extrage de-acolo și a-i da soria unui volum. În așteptarea isbândei finale, mica trupă de conspiratori ai acestei glorii se adunau adeseori, pentru a sacrifica pe altarul poeziei. Revăd acolo pe tânărul blond Oreste, purtând în ochi limpedea privire a avertizațiilor, revăd capul de revoluționar rus al lui Dominic, pe fugeșul Marcel Romanescu, aud vocea patetică a lui Horia Furtună, melopeea lui Alfred Moșoiu, malițiile de timid ale lui Adrian Maniu, șagălniciile lui Ionel Pavescu și fanfarele lui Stamatiad. În această adunare a pașit de câteva ori Ion Pillat, ca un centaur rătăcit din miicile herghelii cântate în aceeași vreme, pentru a plimba peste cei de față ochiul său mare și oval, lungile-i priviri adumbrite:

Atât de ciudată este uneori țesătura istoriei, încaț fire pornite din obârșii felurite se unesc până la urmă în aceeași urzeală. Pentru a scoate o astfel de învățătură, iată-l pe Ion Pillat însuși, care făcând să funcționeze acel sentiment al continuității pe care-l vom regăsi de atâtea ori manifestat în opera sa, s'a complăcut în evocarea înaintașilor săi literari. În poema „Bătrâni”, defilează astfel primii mânăuitori ai versului românesc, un Dosoftei Mitropolitul, un Ghenadie Cozianul, un Ienăchiță Văcărescu, vin apoi patronii unei concepții occidentale de viață bazată pe rațiune și încredere în progres și a unei poezii în conexiune cu modelele Apusului civilizată, printre cari Dinicu Goleșcu, Eliade, Cărlota, Alexandrescu și Bolintineanu. Anton Pann, Donici și Mureșanu reprezintă în această galerie nota națională și naționalistă, care în sufletul revoluționarilor dela 48 trăia în bună armonie cu îndemnul de a împrumuta formele de viață ale Apusului civilizată. V. Alecsandri le umează tuturor acestora. Nu însă și Eminescu, care reprezintă de fapt un alt drum. Occidentalismul poetilor dela 1848, năzuința lor către formă unei civilizații a progresului s'a frânt în muzica lui Eminescu, cu întoarcerea ei către lumea basmului și a trecutului, către armoniile mângâetore ale naturii, către înțelegerea unei lumi ca o așezare împletită de rosturi eterne și imobile. Marea lui figură putea lipsi din această frescă a poetilor revoluționari și bonjuristi. De ce lipsește însă interesantul și bizarul profil al lui Alexandru Macedonski, care nu o-

dată s'a declarat în succesiunea unui Eliade sau Alexandrescu și care-l chema pe Alecsandri ca pe o divinitate tutelară în casa tânără a „Literaturii” său. Ion Pillat a socotit însă că dă o încheiere logică poemei sale, făcând să apară ca cel din urmă dintre înaintașii săi, nu pe un poet, ci pe un pictor, pe Nicolae Grigorescu, cu care privirile românești s'au întors cu încredere și încântare către această lume care nu este a desnădejdei, de vreme ce rațiunea omului o poate stăpâni și transformă după idealurile ei. O vedere adementitoare ne-a propus Ion Pillat atunci când a făcut să culmineze galeria renovatorilor culturii noastre prin figura primului ei pictor de seamă. Aria unui pictor al omului și al peisajului, într'o cultură care nu cunoscuse altădată decât figurația sfâmiului hieratic și a ornamentului abstract, este în adevăr documentul unei noi încrederi dăruite lumii, desigur pentru motivul că materia ei se dovedește plastică în mâinile doritoare de perfecționare și progres. Noua pictură românească ne poate apărea astfel drept rodul raționalismului apusean transplantat pe pământul nostru. Tot astfel e și prietenoasa poezie de imagini, de evocare a pitorescului lumii, de familiaritate și încredere față de acest univers al frumuseții, pe care alături de Alecsandri, de Macedonski, de Duiliu Zamfirescu și Anghel a ilustrat-o Ion Pillat.

Că este un poet și ce devine el, atârână deopotrivă de experiențele și de cultura lui. Numai dosajul acestor două elemente variază dela poet la poet și uneori în cuprinsul aceleiași cariere poetice. Este interesant de urmărit cum în șirul volumelor lui Ion Pillat se succed intuițiile experienței și ale culturii, cum se înlăduesc și se combină între ele. „Visările păgâne”, primul volum al lui Ion Pillat, conține numai poeme impersonale. Nota subiectivă este aproape cu totul absentă din el. După obiceiul parnasienilor, poetul coboară în timp sau se depărtează în spațiu, pentru a-și găsi subiectele sale. „Visările păgâne” folosesc într'acestea o grupare a motivelor în paralelism aproximativ cu dezvoltarea istoriei universale, așa cum exemplul a fost creat de „Poemele barbare” ale lui Lecomte de Lisle. Astfel, după evocarea tripticului format din Timur Lenk, Firidus și Galileanul, ni se întonează cântecele Persiei și ni se vrăjese visările budiste, tâlcul adânc al doctrinelor Samsara și Karma, frumusețile plastice ale antichității grecești și fervorii Renașterii italiene, cu imbinarea ei de misticism, plasticitate și erotică. Ion Pillat, care a dat într'o împrejurare anumită asigurarea că ciclul „Centaurilor” a fost compus în urma unui vis avut într'o noapte, putea să se oprească la acest motiv cu atât mai mult cu cât exemplele literare nu-i lipseau. Centaurii frizelor și frontoanelor grecești și al sarcofagilor romane au năvălit în poezia modernă a unui Lecomte de Lisle, Heredia, H. Regnier, cu un tropot care putea fi auzit și în visul unui poet tânăr din zilele noastre.

„Eternități de-o clipă”, care urmăză după doi ani, veia după modelul parnasian motive antichizante, vizuini de miază-zi și miază-noapte. Motivul stepei și al nomadismului care în „Visările păgâne” produsese cele două sonete închinete „Lui Krum cuceritorul”, este reluat și extins de data aceasta în „Cântecele Stepei”, unele dintre cele mai frumoase pe care le-a scris Ion Pillat. Dar aci s'a putut amesteca și îndemnul unei experiențe personale. Peisagiul Miorcanilor, proprietatea familiei Pillat și locul unde poetul și-a petrecut o parte a copilăriei, așezat pe șarmurile Prutului, aparține tipului stepei. Ion Pillat ne-a evocat odată acest peisagiu în „Seară la Miorcani” din volumul „Grădina între ziduri” (reprodusă în „Pe Argeș în sus”). Când scria „Seară la Miorcani”, Pillat se găsea sub înrăuriri simboliste și, folosind tehnica transpunerii senzațiilor, el putea stiliza peisagiul de stepă al Miorcanilor în forma unui peisagiu marin. Această experiență a stepei l-a îndemnat și mai târziu să-și asume ostentivă talmăcirii poemei esoterice „Anabasis” de St-John Perse, ale cărei așini-tăți de motive cu „Cântecele Stepei” le-am remarcat în altă parte.

MENTIUNI • CRITICE

de PERPESSICIUS

G. CALINESCU: Istoria literaturii române, ed. Naționala Mecu

— Intre infoliu și compendiu —

Patru ani după apariția monumentală „Istoria literaturii române. Dela origini până în prezent”, editată de Fundația regală pentru literatură și artă, condusă încă de dl. Al. Rosetti înainte de a trece în regimul de dictatură al d-lui D. Caracostea — dl. G. Călinescu dă la iveală acea „mică Istorie a literaturii române”, pe care o anunța în prefața din 1941 și despre care încredința că „nu va rezuma pe cea mare, ci va privi faptele sintetice și mai mult în latura pozitivă în scopul de a informa pe Români și pe străini asupra contribuției noastre la cultura universală”. În ce măsură programul acesta, cu atât de precizie orientare, a fost sau nu ținut și mai ales până la ce grad a fost el realizat, iată ce urmează să arătăm, nu însă înainte de a nota un gând — două, în legătură cu marea ediție și cu evenimentul pe care ea l-a constituit. Cu atât mai mult, cu cât împrejurări în afară de voința noastră, ne-au ținut departe de desbaterea, mai mult sau mai puțin academică, stărnită la vremea aceea. Indiferent de obiectivele, de detaliu și nuanță sau chiar de principiu, cum ar fi de pildă limitarea oarecum procustiană a vechii literaturi (până dincoace de școala ardeleană), indiferent de rezervele temperamentale, pe care o personalitate atât de magnetică și de subiectivă, (în înțelesul just al cuvântului, așa cum e definit în prefața prezentului compendiu), ca a d-lui G. Călinescu, era firesc să le favorizeze, ceea ce este sigur și trebuia proclamat cu toată vigoarea era caracterul cu totul excepțional al acestei lucrări, rod al unui mare travaliu științific și al unui ingenium artistic deosebit de mare. În locul unui cor de elegii, în care, evident, toate vocile oricât de diferite, ar fi stărsit prin a se armoniza, opera d-lui G. Călinescu a cunoscut, din partea oficialității, ostracizarea iar din partea cenzorilor acreditați ai epocii, răstălmăcirea și chiar insulta. Ceea ce n'a împiedicat totuși ca opera să-și croiască drumul ce-i era menit, un drum triumfal, în care cuvintele de recunoaștere și prețuire au anulat, până în cele din urmă, vociferările.

Compendiul pe care d. G. Călinescu îl dă astăzi la iveală este, spu-

neam, „mica istorie a literaturii române”, anunțată încă de acum patru ani și realizată pe linia încă de atunci propusă, cum atât de limpede reiese din paginile prezentei prefețe.

„El (volumul de astăzi) nu e o simplă prescurtare a ediției mari, scrie d-sa, și nu scutește de lectura celei dintâi, dimpotrivă e un adaos în scopul de a rezuma impresiile generale...; aceasta nu e altă operă ci un indice critic la cea dintâi.

Acum, eliberat de obligația documentației integrale, am privit literatura română din avion, încercând a stabili altitudinile, a proporționa valorile. La fiecare autor am scos în evidență numai ceace este realmente valabil artistic, trecând pe cât cu puțință părțile neizbutite, în fiecare capitol am scos în față scriitorii viabili și am lăsat în umbră pe culturali. În felul acesta cred că citind edificiul cea mare și apoi pe aceasta mică, cititorul se va lămurii asupra părții vii din literatura noastră. N'am făcut ca alții care în compendii pun numai cifre goale și titluri de opere, ci și aici și mai cu seamă aici, am vizionat materia organic și critic. Noi suntem încă puțin cunoscuți de străini și am voit să le dăm acestora (de vor putea citi cartea în românește ori în traducere) un sistem de impresii iar nu un sec răboj”. Iată, formulate cu hotărâre și cu prestanță (și este motivul pentru care le-am reproduis în litera lor), normele de cari s'a condus în redactarea compendiumului dl. G. Călinescu și dela cari urmează să pornim în judecata noastră. Las la o parte intenția exprimată în ultimele rânduri, variantă puțin rețușată a intenției din prefața dela 1941, după care compendiumul se adresează, între altele, străinilor, cu o foarte relativă cunoaștere a literaturii noastre, căroră li se pune la îndemână „un sistem de impresii iar nu un sec răboj” și aceasta pentru motivul că inițierea străinilor ci fac mai repede traducerile, antologiile, studiile și, fără doar și poate, istoriile literare de genul marelui Istoriei a d-lui G. Călinescu, în care biografiiile, amănuntele de istorie literară și mai cu seamă copioasele și prea minunatele citate solicită, îndeamnă și instalează pe cititor în cel mai sigur și mai confortabil transatlantic. Este

adevărat că „panoramele” diverselor literaturi, în care se specializase editura Kra din Paris au deschis numeroase apetituri, ceea ce se poate presupune și pentru prezenta „panoramă” a d-lui G. Călinescu. Este adevărat iarăși că d-sa vorbește de „un sistem de impresii”, dar fără de substanță connexă și demonstrativă a textelor, orice inițiere, în special a străinilor, e iluzorie. Fără a mai preciza că multe, foarte multe capitole din infoliu (termenul, nemăsurat cu centimetrul, e unul de circumstanță), macerate cum sunt în compendiu fac, cu adevărat, impresia unor răbojuri, din când în când crestate ca niște băte înilorite, dar totuși răbojuri. Neîndoios, eliminarea cam a două treimi din materia marelui d-sale ediții și comprimarea celeilalte treimi la scara sieși impusă, nu puteau fi mai artistic executate de cum le-a operat d-l G. Călinescu. Ceva trebuia să cadă de pe urma acestei dureroase oliviri, acestei sângeroase rezecții mai exact, din nefericire a fost sacrificată partea cea mai de preț, cea mai viabilă. Nu înseamnă că ceea ce a rămas nu e și prețios și de calitate, pentru cine a cunoscut însă statua cu brațele tefere, amputația acestei superbe Venere îndurerează. Mai mult, ca'n exemplele des citate în chirurgie, organele scăzute continuă să păstreze memoria senzațiilor întregi, să vrea să apuce ca înainte și să sufere văzând că n'o pot face. Este, dealtminteri, în altă formă, exact ceea ce observă și dl. G. Călinescu, când afirmă că „mica” istorie „nu scutește de lectura celei dintâi, dimpotrivă...”. Acesta e adevărul și în chipul acesta se prezintă el și în cazul, poate mai mult de cât într'al nostru, al inițierii străinilor.

Lectura în cele două registre, de orgă și de violină, a operii d-lui G. Călinescu, pe care ne-o propune autorul și la care mai mult de un cititor se simte, instinctiv, îndemnat, este unul din spectacolele cele mai instructive și, cum vom avea prilejul să arătăm, din cele mai impresionante chiar, sub raportul virtuozității executantului. „Am privit literatura română din avion” scrie, cu o admirabilă intuiție o metaforă justă, dl. G. Călinescu despre felul cum se înfățișează orografia prezentului compendiu, și constatarea ce se impune este că altitudinea, stratosferică, uneori, dela care a privit de astădată peisagiul nu se putea să nu aibă unele fatale inconveniente. Sunt, în primul rând, cele câteva omisii, cât de multe n'am putea spune și nici nu văd la ce ar slui să o facem, cum sunt de pildă numele d-lor Mihai Moșandrei și Teodor Murășanu, ce se bucuraseră, întâiul de cinci rânduri și al doilea de o notiță mai mare în infoliu. Sunt, după aceea, cele câteva stagii depășite, pe cari dl. G. Călinescu nu le promovează, cu toate că dela infoliu la compendiu s'au scurs patru ani încheiați, în care timp s'a mai petrecut câteceva (dovadă părerea, justă încontestabil, a d-lui Tudor Arghezi despre „Sun” și pe care autorul o înregistrează la locul cuvenit) și cu toatăcă „independent de o nouă e-

CARNET LITERAR

PARADOXELE LOGICE

A fost prima carte cu care și-a făcut fericită inaugurarea a sezonului în acest an Fundația Regele Mihai — după ea urmând un buchet felurit de opere de proză și versuri într-o cărăcităm pe cele ce stau să apară: Oamenii visează pâine de Ieronim Serbu și „Cartea Oulului” de Geo Bogza, cât și următoarele retipăriri: „Estetica” de Tudor Vianu, ediția III-a, „Viața lui „Caragiale” de Sorhan Cioculescu, ed. II-a și o nouă ediție din delicioasa cvadrază în poemul în proză „Sudlent”. Ce al cu mine vântule, à lui Tudor Arghezi.

TEORIA CUNOȘTINTEI

Cea de-a doua tipăritură scoasă de „Casa Școlilor” este strălucitul studiu „Teoria Cunoștinței” a d-lui profesor N. Bădălar, care apare în ediția II-a de astăzi dată în „un singur și compact volum”. O introducere în teoria cunoștinței cu un caracter „sistematic” nu unul „istoric”, este una din cele mai numeroase lucrări filosofice, adăosă nu numai fiindcă teoria cunoștinței s-a constituit ca o importantă disciplină filosofică, ce merită a fi cunoscută, dar și fiindcă aici întâlnim noțiunile filosofice fundamentale menite să ne lumineze asupra problemelor filosofice fundamentale.

CADEREA PARISULUI

Într-o elegantă ediție și cu o foarte sugestivă copertă a apărut în editura „Forum” talmăcirea romanului „Căderea Parisului”.

Scritor specific al literaturii socialice prin ceea ce are combativ și dinamic în scrisul său ca și poziția pe care a luat-o în românele și nemurile sale Ilin Ehrenburg e și un spirit european căruia i-au plăcut călătoriile și comerțul intelectual cu țările de limbă latină, între cari Franța s-a bucurat de o oarecâtă luare aminte. Nu o de mirare deci că tocmai Ehrenburg a scris o carte a cărei acțiune e plasată în Franța și cauzele la Paris și o semnificație că volumul acesta în fapt are un caracter de „Căderea Parisului”, la vizita pe care a făcut-o la Moscova, cu următoarele cuvinte „Parisul n'a căzut niciodată”.

CLOCHEMERL

Satiră a moravurilor unui orașel de provincie francez, de un spumos spirit galic și de o vervă îndrăcită, cartea aceasta aparține faptului e vrednic de reținut, scriitorului care lepădând numele de Gabriel Chevallier s'a prezentat, din primele zile ale războiului printre membrii eroici ai maquis-ului, unde sub numele de Lieutenant Chris'ophe, patru ani de-a rândul a schimbat floarea umorului cu sabia.

MOBILA

Într-o admirabilă prezentare grafică a apărut, în ediția „Socet” monografică de artă „Mobila”, datorită d-lui Jean Baras, autorul volumului „Porcolanul”, esit în 1926. Studiind evoluția mobilei în corelație cu arhitectura, de care este strâns legată,

din antichitate până în zilele noastre, dl. Jean Baras ilustrează paginile interesantului său volum cu planșe menite să completeze vizual explicațiile tehnice.

TUDOR MUSATESCU

e prezentat în vitrinele librăriilor prin trei carti, înfățișând tot atâta fațete ale multiplului sau talent „Teatru la domiciliu”, „Aceste scumpe rândulețe” proză și „Mica publicitate” roman, în ediția II-a.

JALNA

se intitulează ultimul roman englez al scriitorului mazo de La Roche, pentru prima oară talmăcit în românește și el a apărut în editura R. Coticec în traducerea d-lui Iul. Gurgea.

PUTEREA SOVIETICA

Cartea aceasta, apărută în anul 1942, ne înfățișează noule metode de viață din Uniunea sovietică, văzute de un scriitor englez. Autorul face comparație între structura și menințutarea socială din Anglia și rezultatul omenerii și ce a realizat U. R. S. S., ajungând la concluzia că toate națiunile au de învățat dela marea experiență sovietică. Bazele științifice și morale ale Rusiei de azi, necunoscute la noi, nu sunt redade de către Decanul de Canterbury cu o desăvârșită imparțialitate.

FLACARI

În năvala de traduceri, de tot soiul, unele foarte utile, cum sunt cele din literatura și știința sovietică și altele cu desăvârșire inutile și parazitare, e înviorătoare apariția câte unei cărți bune românești, cum e romanul „Flăcări” al d-lui Radu Tudoran.

EDITURA „VATRA”

după romanul de atât de mare actualitate „Tineret păgân” de Odon de Horvath, a scos romanul „Castelul din deal” al scriitoarei americane Elisabeth Coudge.

TARA ROMANEASCA

În ciclul „Cântecul omului” a apărut la Fundația Regele Mihai poemul „Țara românească”, datorită d-lui N. Davidescu.

POVESTIRI DIN ANII

ACESTIA

Cea mai recentă, cea mai actuală scriere a lui Ehrenburg, prezent în vitrine și cu romanul „Căderea Parisului” e placheta aceasta de mici și ascuțite schițe, rupte din viața partizanilor sau a defecștilor și trădătorilor din Uniunea Sovietică și Franța, sov. asociația din cruzimile făptuite de ocupanți în țările premetnic culropue.

diție, scria dl. G. Călinescu în prefața din 1941, istoria va fi continuată în adause tablou, care vor urmări mișcarea literară mai departe”. E cazul d-lor G. Banea, Radu Tudoran, Dinu Nicodin, Ion Marin Sadoveanu și desigur și al altora. Și este viciul de care ne amintim să se fi făcut vincațată și „Istoria literaturii române contemporane”, de acum zece-cinsprezece ani, a regretatului E. Lovinescu, care în „Evoluția poeziei lirice” prezenta un Mihail Celarianu al debutului, în timp ce poezia elegiilor florante era, la vremea aceea, unul din cei mai conțurati lirici ai noștri. Despre dl. G. Banea, infoliul spune: „Zile de lazar” de G. B. sunt amintirile de captivitate ale unui intelectual, fost prizonier în Bulgaria în marele războiu, scrise cu ușurință și simț al dramaticului” iar despre dl. Radu Tudoran: „R. T. scrie deocamdată nuvele de magazin foarte agreabile cu inspirații din cele patru puncte cardinale”, referindu-se cum indică și bibliografia (pa. 925), la „Orașul cu fete sărace”, apărut în 1940. Compendiul de astăzi îi comprimă într-o singură propozițiune: „G. Banea, Radu Tudoran sunt încă la începutul activității” (pag. 428). Și totuși, în aiul a mai adaus „Vin a-pele” (înregistrat, e drept, la bibliografie) iar cel de al doilea două romane „Un port la răsărit” și „Anci timpuri”, nu numai citile cu patimă, în toate cercurile, dar și disputate, atât de mult încât cetitorul contemporan, dornic să aibă o părere autorizată, va fi foarte dezamăgit. La fel cu d-nul Dinu Nicodin, părtaș la un sfert de frază colectivă și catalogat tot pentru „Lupii”, când, dacă „Aghan” și celelalte opusculi, dar „Revoluția”, de bună seamă că merita o luare aminte, pe care dl. G. Călinescu, atât de entuziast și pe bună dreptate cu „Danton”-ul d-lui Camil Petrescu, ar fi transformat-o într'un prilej fie de suveremă jubilație, fie de negregândită execuție capitală. Și la fel și cu dl. Ion Marin Sadoveanu, al cărui „Sfârșit de veac în București” este una din ilustrațiile romanului nostru contemporan. Iar întrebarea ce se deșajă din aceste câteva exemple este dacă nu cumva „răbejul se”, despre care vorbea dl. G. Călinescu în prefața compendiului și de care se și lepăda cu convingere, nu este totuși în mod fatal favorizat, grație perspectivei prea altitudinare și imperioasei nevoi de a comprima. Mai e nevoie să adăugăm că toate aceste rezerve de detaliu, oricât de întemeiate, nu umbresc lumina și fulgerele câte se cuprind în acest compendiu?

Dece că este totuși un viciu, congenital, al compendiului însuși, pe care dl. G. Călinescu îl cultivă iar al'ecori îl agravează, iată ce se va vedea mai limpede din urmărirea, în cele două registre, a unui caz anume, să zicem al logofătului Costache Conachi.

CRONICA MUZICALĂ

de EMANOIL CIOMAC

D. M. Bârsan, conducând concertul dela 14 r. al orchestrei Radio a voit să aducă un omagiu muzicii franceze moderne, alăturiindu-și programul din lucrări ale ei — lucrări de o deosebită valoare și interes, dar în genere mai puțin cunoscute. Căci — spre deosebire de faimoasele variațiuni simfonice de C. Franck, intrate în repertoriul curent — pagini de amploare, de importanță, de semnificația celor ale „Poemului țărurilor” — Poème des rivages” de Vincent d'Indy și de Simfonia în sol minor a lui Albert Roussel, au rămas în decursul anilor, pentru imensa majoritate a publicului nostru ascultător, complet inedite. Totuși nu sunt prime audii. Vincent d'Indy el însuși și-a condus la Atena din București acum vreo 22 de ani „Poemul țărurilor” — iar simfonia aceasta a lui Roussel ne-a dat-o, tot cu orchestra Radio, d. M. Bârsan și acum un an și mai bine.

Credem că a fost foarte folositor, în afară de plăcea estetică ce am avut cu acest prilej, să luăm un contact apropiat cu doi mari maestri ai muzicii franceze aproape contemporane nouă, cari, dacă poate nu s'au impus pe un plan cu totul excepțional de personalitate inovatoare, ca Debussy și Ravel, sunt totuși figuri proeminente în muzica lumii. Și tocmai faptul că Franța după Saint Saëns, G. Fauré, C. Franck, în epoca celor doi mari impresionisti citați, se poate mândri cu atâția maestri dinerși — mai cu seamă în domeniul reinnoit al marelui muzicant simfonice — dovedește extraordinara bogăție și vitalitate a școlilor și individualităților ei.

În programul aceluși concert puteam urmări o estetică intrucâtva comună compozitorilor de pe program — explicabilă prin faptul că d'Indy a fost discipolul (cel mai fervent) al lui C. Franck, iar C. Roussel, cel (mai liber) al lui V. d'Indy la „Schola Cantorum”.

„Nu putem trece peste această ilustrație școlară, atât de discutată, cu titlul ei latinesc și medieval, cu tendințele ei artistice și mistico-religioase ce au fost combătute ca scholastice, pedante, ducând arta Franței pe căi înstrăinate, cari n'ar fi fost în chip firesc ale ei. De fapt și aici s'a amestecat politica și ea a turburat lucrurile, ea a introdus confuzia. Intra-depur, dacă suntem liberi să nu împărtășim concepțiile de tot soiul ale animatorului Scholei, V. d'Indy, cum să nu recunoaștem autentică și nobila frumusețe creată de atâția dintre reprezentanții ei? Cum să nu prețuim înalta disciplină și, mai ales, spiritul pur, pe care le-a insuflat celor formați de dansa? Acca „bande à Franck” de la sfârșitul veacului trecut, — H. Duparc, Alexis de Castillon, Ch. Bordes, G. Lekeu, Guy Bopartz, Ernest Chausson — și stâlpul școlii, cel care a trăit și activat mai mult, care a sistematizat, și predicat crezul ei, care l'a pus mai îndelung în practică — V. d'Indy — acea tovarășie unită în duhul „părintelui ei serafic” C. Franck — a fost o școală de dragoste a muzicii, și o muzică a dragostei — „amour de la musique et musique d'amour”, precum s'a

spus, — și în același timp instituirea unui învățământ riguros, care a prefăcut tot spiritul — și-a ajutat și la prefacerea tehnicii — în arta modernă franceză. A îndepărtat-o de teatru și de frivolitate. A voit să facă din ea un cult înalt. Mai departe, lumina și știința aceasta a radiat peste tot în lume. Cei mai mulți dintre compozitorii români oare nu s'au împărtășit cu folos din bunurile spirituale ale Scholei lui V. d'Indy?...”

Iată ce credeam că e bine de spus ca prefață a concertului condus de M. Bârsan și dânsul ucenic al lui d'Indy, veneratul maestru despre care a vorbit cu atâta pietate și înțelegere într-o conferință ținută la Institutul francez.

Si acum, câteva cuvinte despre fiecare bucată din program.

Variațiunile simfonice ale lui Franck — titlul însuși ne-o spune — nu sunt făcute ca atâtea piese strălucitoare din epoca în care au fost scrise (la 1885) — ca să pună în valoare jocurile superficiale ale virtuozității pianistice — ci desfășurarea după un plan armonios concertat a gândirii din două teme contrastante. Instrumentul solistic și orchestra concurează și se unesc în acest scop. Pianul va expune, primul, tema rugătoare — din aceea atât de caracteristică lui Franck — melodie care se opune cu blândețea lirismului ei, voinței îndărătni e, abrupte a temei, mai bine zis a motivului de introducere expus în unison de coarde.

Variațiunile ideilor sunt făcute liber, fără oprire și delimitare a fiecăreia în parte: sunt ca un singur țesut cu multe ape de culori. Flutind la început într-o atmosferă de mistere, de opunere, de încordare chiar, desfășurându-se sub semnul unei lupte plină de dureri, treptat evoluează spre regiuni mai luminoase — iar concluzia dinamică, săltăreacă, e deadreptul voioasă și strălucitoare.

Dintre operele lui d'Indy, numai „Simfonia pe tema unui cântec „de la munte” — „Montagnarda” cu parte însemnată de pian — e bine cunoscută la noi. Cât de puțin știm de lucrări monumentale ca „Fervaal”, de celelalte opere și simfonii ale sale, de poeme sau balet ca „Sauge fleurie”, ca „Istar”, de muzica sa de cameră, compusă într-o carieră, neodihnită a unui om care a trăit peste 80 de ani! (1851—1931) „Le Poème des Rivages” e una dintre creațiile sale târzii. Op. 77, din anii 1919—1921.

Are titluri ce evocă imagini precise — fără a fi propriu zis muzică programatică. Patru părți, ca într-o simfonie, fără arhitectura ei — ci una de suită — larg și unitar dezvoltată. Ca întotdeauna, d'Indy pune la temelul lucrării sale, o idee conducătoare, dominantă, faimoasa „celulă creatoare” sau „germinatoare” cum i s'a spus. Pe aceasta o auzim în prima și încă nealterată ei expunere la început, în totalitatea ei fa major. Multe altele teme se opun sau se conjugă cu ea — integral sau fragmentar. Teme cantabile sau ritmice, de efuziune sau dansante. Sentimentul emoționant al frumuseților firei se unește cu expresia tradusă în ritmuri vioate a jocului de va-

luri, sau a jocurilor de oameni cari dănușesc și cu refrenuri de cântece auzite pe maluri de râuri și mai ales ale mării. Avem îndacăși ce ne lămurim pe deplin asupra subînțeleșului plastic al Poemului — suită simfonică în patru mari tablouri, întâiul — Calme et lumière — inspirat de priveliștea, minunată — de amănunțea spiritulizată — de la Agay, pe Coasta de Azur unde, într-o peninsulă înflorită maestrul își avea viața luminoasă, în fața unor stânci roșii s'adate de nea —

„Unul dintre cele mai frumoase colțuri ale litoralului, l'Etrave”. Din perioada de la Agay, spune vâduva lui d'Indy, sunt două opere importante ale maestrului: Dipticul mediteranean și Poemul acesta „al țărurilor”. Dar numai primul tablou e inspirat de amănunțea familiară. Al doilea, cântă emoțiile date de localitatea Miamar din Mallorca, insula spaniolă și are ca titlu „La joie du Beau profond” — Bucuria Albastrului adânc. — Teme noi, întâia cantabilă, a doua jucăușă. Ca și peste tot, ritmuri schimbătoare, adesea peregulate, — cochetării de compozitor modern — sau concesi modernismului — 9/8 — 5/4 — 3/1 (trei întregi).

Tabloul al 3-lea ne duce pe malul Adriaticii. Dar, ni se pare că mai mult, pământul este evocat, decât apele mării, în acele „zări verzi” „Horizons verts” — prin care deslușim giasul mecanic, trepidățiunea ritmică scandată, crescută, accelerează, a unei mașini Locomotivă, tren ce se pune în mișcare pe coastă sau vapor cu zgomotul lui de motor? Note punctate, sacadate, ce-și răspund la pian, la fagot și țimbale, ne sugerează apariția în peisajul poetic a motorului, zeul modern, neîndurat. S'a gândit bătrânul maestru să (ante această putere nouă, de care a'ladată s'ar fi lepădat cu oroare, încă înaintea „Paciificului” lui Honegger, al uzinelor din „Pașul de oțel” și „turnătorilor” rușilor Prokofiev și Mossolov?

Efectul, oricum e surprinzător, cu nota lui de humor, urmat în curând de expansiuni venite dintr-o lume mai sufletească. Rămâne prima, marea temă, a simfoniei. Și un apel poetic, misterios, de trompetă. Tabloul ultim e cel mai grandios — inspirat fiind de imensitatea tainică a Oceanului — pe marea coastă a golfului Gasconie — ce niciodată n'a fost, o putem spune, mai puțin „gascon”. În acest final revin toate ideile; pre um toate râurile, toate apele se regăsesc în ocean, simbolice, ele se adună constructiv într-o sinteză impresionantă. E poate lungă, cerând multă încordare, această muzică a unui maestru, desigur formă, ce-l are mereu în minte pe Wagner și pe Franck, care, însă, dovedește că spiritul lui creator nu s'a înepenit, ci a căutat să evolueze, captând în arhitecturile tradiționale respectate, deși largite ca spirit și ca formă, toate câștigurile modernismului.

În vizita de înconvorbire, la cari mă refeream, făcând de José Bruyr, vâduvei lui d'Indy la Agay, descriind casa și împrejurimile, criticul se oprește asupra câtorva opere de artă — Rysselberghe sau Bourdele — ori fotografiile, reprezentând chipul de nobil militant — am putea chiar spune de „militar” — al maestrului în vârstă. Una îl arată „înclinându-se asupra unei partituri de „Albert Rous-

CRONICA PLASTICĂ

de PETRU COMARNESCU

Iser — Jalea — Dobrian

Expoziția actuală a d-lui Iser (Căminul Artei, Galerile Kretulescu) sărbătorește împlinirea a patruzeci de ani de carieră și desăvârșirea unei îndelungate și interesante activități artistice. După ce până la primul război mondial, d. Iser s'a dedicat mai mult desenului, în partea a doua a carierei d-sa s'a format ca pictor, interesându-se de problemele și realizările maxime ale expresiei cromatice.

Și ca desenator, artistul Iser rămâne neuitat. D-sa este portretizatorul generației politice și literare de până la 1914, prin diferite desene apărute în reviste și mai ales prin acelea din *Facla* și *Flacăra*, unele reproduse, apoi, în volumul *50 Figuri Contemporane* și întovărășite de textele lui P. Locusteanu, care și ele rezistă anilor, prin pregnanța caracterizărilor și a ținutei literare.

Portretele d-lui Iser conturează viguros, uneori cu carbunele și totdeauna căutând volumul prin umbră și lumină, înfățișau personajele în aspectul lor caracteristic și multe din ele, chiar dacă le-am cunoscut și în altfel de momente, ne-au rămas întipărite tot cum le-a prezentat artistul, cu chipul îngâdurat sau surâzător, cu privirile vagi sau, dimpotrivă, arzând de dorul creației. Actorii, scriitorii, muzicienii, politicienii portretizați de d. Iser au avut șansa, de care urmașii lor nu s'au mai putut bucura: aceea de a fi imortalizați de un mare portretist. Generațiile de după 1914 nu au mai fost creionate cu atâta relief psihologic și în forme atât de caracteristice. Le-a lipsit și ne-a lipsit portretistul.

Insuși Iser s'a depărtat cu anii de portret, căutând în lumea Balciului forme și relații de umbră și lumină, ce-l îndrumau chiar desenele către picturalitate.

Desenele din preajma anului 1920 sunt schițele activității picturale de mai târziu. Iser era interesat în construcția atmosferii, a volumelor definite de raportul dintre luminozitate și umbră, iar nu în liniarismul strict realist. Din ce în ce, lin'a vîguroasă și tranșantă de odinioară face loc hotarelor dintre diferitele grade

de lumină și umbră. Artistul vede obiectele și lumea țesându-se din valorile cromatice, diferite intensificate de lumină. Ca și la marii pictori universali, corpurile și volumele nu mai sunt lucrate prin linie și geometrie, ci prin diferitele densități ale pastei, prin cât mai variate, nervoase și relevante lovituri de penel. Pictorul se îndreaptă din ce în ce către picturalitatea pură, către culoarea constructivă de volume, atmosfere și viziuni tipice.

Desigur, experiența fosului desenator, atât de viguros, căutător de volume și linii larg dezvoltate, i-a ajutat pictorului de mai târziu, care și acum caută corpurile larg desfășurate, grupările complexe, volumele și suprafețele vibrante. Dar, în ultimele două decenii, tălăroaicele și în genere odaliscele d-lui Iser, arlechinii și înfățișările de chipuri onenești, toate acestea au o amplitudine și dezvoltare desfășurată spațială, constituită însă din culoare, iar nu din linii.

Luchian și Pallady sunt mult mai schematici față de d. Iser. D. Theodor Pallady înviază suprafețele, dar dându-le, uneori, o înfățișare decorativă, părănd un mai rafinat Puvis de Chavannes. D. Iser caută, ca și Velasques și ca și Delacroix, volumul, spațiul, perspectiva, țesându-le din valori de culoare. Andreescu era și el îndrumat spre un realism spațial, spre o cât mai largă și consistentă cuprindere a spațiului și obiectelor, prin gradele de culoare, prin diferitele lovituri ale pensulei. Firește că d. Iser, venind în istoria picturii, după orgia de rafinament coloristic a ultimelor decenii, e uneori mult mai bogat în îmbinările cromatice, mai fluent, mai luxuriant.

În actuala expoziție, care constituie înacunurarea unei atât de interesante experiențe, picturalitatea d-lui Iser ajunge la unele tonalități și forme colorate definitive. Sunt galbenuri, albastriuri, roșuri, vișiniuri, care vibrează și formează arătări ce nu se pot uita, acte unice de creație, cum sunt roșurile lui Delacroix, galbenurile lui Goya, cenu-

șurile lui Velasques. Ochii noștri le dau cu ei și le poartă, așa cum muzicalitatea noastră interioară poartă atenția melodii și răsunete afective din compozițiile marilor maeștri.

Deși unele tablouri și compoziții ale d-lui Iser au teme orientale sau pornesc dela luxuriante viziuni de luminozitate sudică și răsăriteană — totuși colorile și tonurile posedă o gravitate, o tristețe lăuntrică, o întunecare mai apropiată de occidentul evoluat al lui Velasques, Goya, Delacroix, Daumier, Roualt și alții.

Inspirațiile dela Balci sau de pe malurile dunărene trec într-o gravitate și tristețe tipică artistului Iser, gravitate pe care o exprimă și desenele de început, figurile de țărani și de scriitori de până la 1920. Un Arlequin reliefat printr'un puternic contrast de roșu și negru are chiar o expresie tragică. Cădănele, născute din tonuri atât de prețios îmbinate, cu fel de fel de nuanțe și reflexe cromatice, păstrează iarăși o tristețe, ca și peisajele pictorului, fascinand astfel mai adânc sufletele noastre. Parcă toată lumea asta de culoare nu îndrănește să se separe de neantul, pe care totuși l-a învins prin însuși constituirea ei amplă, largă, curgătoare, fascinantă. Prin tristețe, la acest cosmos luxuriant, dar nu peste tristețe.

Sculptorul Ion Jalea expune împreună cu d. Iser câteva din lucrările sale ultime, ca și schițe mai vechi pentru opere masive pe care le cunoaștem. Un Lucifer, un tors, o țărancă, o compoziție demiurgică sunt lucrările mai mari, în afară de o seamă de schițe sau fragmente, în care se poate urmări modelajul artistului. D. Ion Jalea a căutat totdeauna o măreție bazată pe lirism, pe sensibilitate, nemergând spre arhitecturalul uitător de simțire. În acest sens, d-sa nu a trădat învățămintele artei lui Rodin, la care totul e sensibilizat și cântă, chiar dacă într'unele lucrări sculptorul român s'a îndreptat către monumentalitatea bourdelliană.

Se poate vedea că lirism inițial conțin compozițiile d-lui Ion Jalea, privind acum acele capete și fragmente sau nuduri mici, proiecte pentru lucrări de proporții mari. Teate vibrează, sunt vii, posedă încă sufletul cald al creatorului. Țărancă, lucrare mai mare, posedă calități de ritm și decorativitate, pe lângă un sensibil modelaj. Luciferul, mai încordat, este un urmaș mai modest al faimosului *Arcaș odihnit* sau al *Centaurului*, lucrări însemnate ale d-lui Jalea.

Deși actualele lucrări, reduse ca număr, nu înfățișează decât o parte din posibilitățile și preocupările sculptorului Ion Jalea, ele sunt totuși suficiente pentru a ne rememora personalitatea acestui artist, de-o aleasă ținută artistică și mereu conștient de rigorile artei, pe care o slujește cu atâta devoțiune și vocație.

La *Prietenii Cărții* expune d. V. Dobrian, remarcabil autor de gravuri colorate, din ce în ce mai evaluate ca tehnică, mai vibrante ca joc de ritmică liniară și colorit psihologic, prezentând naturi moarte, peisaje și flori, cu atmosferă poetică și oarecare melancolie. Acum și d-sa trece spre temele sociale, descriind manifestații și grupări de oameni. Ilustratorul lui Bacovia, Mimiulescu și a altor poeți români este și cântărețul propriei sale tristeți, dar și nădejdi, viziunile sale devenind mai optimiste și mai luminoase în vremea din urmă.

sel" pe care o (sau il) descoperise și care îl interesa mult".

Intr'adevăr, deși atât de deosebită, arta lui Roussel, decurge în parte și din principiile, din atmosfera Schoel Cantorum. Roussel a și fost numit, după ce a lucrat cu el, de d'Indy, acolo, profesor de contrapunct, în 1902. Era marinar de profesie — și tubea tot atât de mult, marea, călătoriile, cât muzica, la care a venit mai târziu.

Nu vom întreprinde aici, din lipsă de spațiu, nici măcar o schițare a figurii acestui însemnat compozitor francez (1869—1937). Putem spune că participând la revelațiile impresionistilor, având și substructura solidă de cunoștințe, de tradiție, de la „Schola” — cu o substanță muzicală proprie, el e un maestru divers ce s'a manifestat în toate genurile — timp de 30 de ani al carierei sale „dela simfonie până la operă”.

La noi e cunoscut mai cu seamă deliciosul poem-balet „Le Festin de l'Arraignée”. Dar compozițiile lui sunt numeroase și variate — întotdeauna interesante, după noi.

Simfonia în sol minor, e din 1931. Nu știm a căta e dintre cele pe cari le-a mai compus. Nici o literatură nu se poate face în jurul ei. E muzică pură, în tiparele cele patru ale formei tradiționale — întrebuintând un limbaj savuros, dens, plin de dinamism. Artă directă, vie, ce nu se complică inutil cu metafizica — așa zice obiectivă și antromantică — dacă n'ar fi străbătută de atâtea efuziuni ferme, cătoare sau emoționante în cari se revelează sufletul omului și artistului autentic.

Concertul aresta francez a fost binevenit cu noutatea lui între atâtea manifestări stereotipe ale vetei noastre muzicale curente.

CRONICA FILMULUI

„CRIMA DIN LINIA MAGINOT“

Interesantă în acest film este, mai ales, partea documentară (din punct de vedere militar) depășită de mult — și cu mult — de realitățile crâncene ale războiului — pe lângă acțiunea și puternicul conflict dramatic cu aspect — oarecum — de roman senzational. Linia Maginot, puternica centură de apărare și preîntâmpinare a agresiunii germane (considerată ca immanentă cu mulți ani înainte de declanșarea celui de al doilea război mondial) — prilejuește regizorului Felix Gandera un film în care Victor Francen are o puternică apariție.

Azi, desigur, când armele moderne au arătat că războiul încetează de-a

mai fi o artă, el încadrându-se în domeniul vast al științei, — cetățile de apărare, ori cât de fortificate ar fi, și-au pierdut calificativul de inexpugnabile. În lumina acestui fapt, producția lui Gandera (realizată, după cum am mai spus, cu mulți ani înainte de începerea ostilităților) își pierde din interesul de document — deși tocmai partea documentară a filmului e demnă de interesul spectatorului.

Firește, autoritățile franceze n'ar fi îngăduit turnarea acestui film, dacă el ar fi lăsat să strecoare dușmanului anumite informații ce-l interesa. Așa însă cum e realizat, filmul se limitează doar să demonstreze, să ofere o imagine — și aceea trunchiată — a spiritului și atmosferei ce domnea în interiorul liniei Maginot. Partea documentară, deci, ca

element informativ, este doar un pretext, fiindcă pe marginea lui Gandera a închipuit un interesant film de spionaj.

Scenariul e scris după romanul „Le double crime de ligne Maginot” al lui Pierre Nord, apărut — mi se pare — și în traducere românească, într-o colecție de a doua mână și sub titlu schimbat.

În unul din numeroasele forturi subterane ale liniei Maginot de pe granița de Est a Franței, se petrece în împrejurări cu totul misterioase o dublă crimă. Majorul D'Espinae, comandantul fortului, și aghiotantul său, căpitanul Dubois, cad victimele unor focuri de mitralieră trase din culoarele subterane ale fortului, în momentul când aceștia se aflau în inspecție.

Înștiințate de această dublă crimă, autoritățile civile se deplasează la fața locului și pornesc cercetările. Prin deducție, bănuelile cad asupra căpitanului Bruchot (Victor Francen), a cărei soție e originară din Renania. Un presupus incident între Bruchot și comandantul fortului, care ar fi avut loc cu câteva zile înainte de crimă, face pe judecătorul de instrucție să stăruiască în presupuneri. Un singur lucru ar mai fi de lămurit: mobilul crimei. După depoziția necontrolată a unui alt personaj, se pare că judecătorul n'ar mai avea nici un motiv de îndoială. Căpitanul Bruchot a ucis din gelozie — și-a ucis comandantul pentru faptul de a-i fi curtat soția.

Dar Bruchot își susține nevinovăția și până la urmă, în momentul când trebuia să fie arestat, anumite indicii, într-adevăr, îl determină pe judecătorul de instrucție să-l scoată din cauză. Totuși, Bruchot nu poate trăi sub bănuiala de a-și fi ucis superiorul. El e un ofițer destoinic, unul dintre luptătorii dela Marna, și cu toate că s'a căsătorit cu o femeie din tabăra dușmanilor, pasiunea lui pentru frumoasa Ann nu-l împiedică să-și iubească patria. De aceea, în numele reputației de care încă se mai bucură, cere autorităților militare de resort să preia asupra și anchetarea crimei.

Partea dramatică abia acum începe. Asasinul este tocmai fratele soției sale, locotenentul Kuhnecké, fost ofițer în armata germană și spion în serviciul țării sale. După cercetări asidue și după o urmărire nu lipsită de peripeții, criminalul este prins — dar înainte de-a cădea în mâinile autorităților franceze, el își curmă viața cu un foc de revolver.

Doamna Bruchot, bineînțeles, nu are nici un amestec în activitatea fratelui, dar din dragoste pentru soțul său, și pentru a nu-i compromite cariera militară, înțelege că e momentul să dispară din viața lui.

Filmul e vechi, cu multe tăieturi și scene disparate, cari stânjenesc și chiar supără ochiul — însă el își păstrează prospețimea întâiei vizionări. Fotografia e clară, lucrată în tonuri sombre cari sporesc impresia de senzational.

Victor Francen, în rolul căpitanului Bruchot, impresionează prin ținuta și lipsa de mobilitate a figurii sale. Prezența lui pe ecran e o plăcută surpriză, după o absență atât de îndelungată — însă valoarea de document a filmului, după cum am mai spus la începutul acestei cronici, e depășită cu mult de realitățile crâncene ale actualului război.

NOTE TEATRALE

DECLARAȚII...

Nu din respect pentru tradiție ci din simț pentru toți cei care urmăresc activitatea teatrală, a făcut declarații — zilele trecute — d. prof. Tudor Vianu, directorul Teatrului Național.

Să arătăm tot ce d-sa a spus referitor la programul d-sale de activitate?...

Ar însemna să producem un négligés importanței celor spuse, datorită spațiului redus care ne este impus.

Reținem numai că unei cauze de mândrie națională, cum este reconstrucția Teatrului Național de care au fost preocupați și d-nii Victor Efimiu și N. Carandino, se alătură și d. prof. Tudor Vianu, dacă nu cu o mai mare putere de înfăptuire dar cel puțin cu același interes deosebit pentru grija de a se începe — însăși — reconstrucția.

MONUMENT...

Singura teamă de care se leagă grija de-a nu fi repetat prea des, reducându-l la o aproximativă valoare, este cuvântul „prieteni”.

Spus și — mai ales — strigat de prea multe ori, cuvântul acesta își pierde din urzeala adevărului.

Devine un cuvânt târâtos, căruia sensul îi face pocinogul minciunii.

În ultimul timp am auzit pe mulți vorbind prea des despre „prieteniul iubit Vasilache”.

A vorbit și Stroe și Șeptilici și un oarecare Roman, dar nici unul nu s'a oprit în a stăina dreptul convenit memoriei lui Vasilache.

Am văzut — bunăoară — la Bușteni un afiș unde chiar Stroe — prietenul „bun” al lui Vasilache — crea o confuzie nepermisă anunțând comediul „Picolo”, într-un stil de negustorească compunere.

Și în timpul acesta se purta polemica pe chestia monumentului lui Vasilache.

Vreți să-i înălțați lui Vasilache un monument?...

De acord...

Dar înainte de toate, respectați-i — vă rog — cum se cuvine memoria celui după numă căruia existați cu acriții...

„CULTURĂ”...

Un reportaj fotografic apărut într-o revistă teatrală, ne arată „o zi din viața unei actrițe”(?!).

În afară de numele „actriței”, pentru a cărei activitate atât de redusă n'ar fi trebuit să mai facă cheltuieli cu reclama, este ceva care se situază cam la același rang al... sbuciumului: cultura.

Actrița a trebuit să pozeze și cu o carte în mână, indicând prin aceasta că o zi din viața d-sale, nu trece fără să nu guste și din binefacerile literaturii.

Nu mai că fotograful a fost nepriceput.

N'a limitat obiectivul doar la intenția actriței. I-a depășit dorința prin zănd și titlul cărții.

Și titlul a făcut să demaște gustul actriței în ce privește literatura: „Misteriosul don X”.

Să mai spună cineva că actrițele nu citesc!...

AFIȘ

Sortită dela început eșecului „Cavalerada stelelor” n'a însemnat altceva decât o grăbită scoatere depe afiș.

Cu această rapidă schimbare „Studio-ul” își pregătește primenirea afișului, rezervând — după „Ana visează” de d. Anton Bibescu, a cărei premieră a fost — piesa „Ești al meu” de Jerome K. Jerome.

Teatrul „Comedia” are în pregătire piesa „Furtuna” în interpretarea d-nelor Tanți Cocea și Silvia Dumitrescu și a d-ilor Victor Antonescu, Eterlé și Mircea Constantinescu.

Dorința noastră de-a anunța și viitoarele afișe ale celorlalte teatre se lovește de lipsa unui interes provocată de valoarea pieselor alese.

Așa fiind rămâne ca publicul să hotărască...

I. M. LEHLIU

LIVIU BRATOLOVEANU

Spre deosebire de proză care-i naturală, e natura însăși cuprinsă'n semniificațiile ei totale, poezia este mai artificială, este naușa redusă la un joc de artificii.

Proza are aderențe directe, materiale cu realitatea; poezia se insinuiază în zonele oculte ale acesteia, surprinzându-i nu cauzalitățile ci melodiile care o transcendă.

Proza-i prodigioasă, poezia rarefiantă.

În cursul lecturii unui roman, de pildă, și mai precis la sfârșitul lecturii, ființa se agită tumultuos, producând nebulozități cerebrale și dureri de cap.

La sfârșitul unei poezii sângele se preste o clipă, ca și cum ar fi surprins în ea imperceptibilul; și urcând ca olandă în aer, desface goluri și minunate alunecări în inimă.

Proza-i confluența unor ape venind din regiuni varii; în poezie realitatea devine aer și cadența misterioasă.

Proza-i fluviu. Poezia, pasărea necunoscută care-i urmează și călăuzește cursul.

Proza-i răbdare, poezia minuție. Proza apasă, poezia destramă, proza-i durere, poezia tristețe. Poezia-i neliniște, proza resemnare.

teohar mihadaș

TUDOR TEODORESCU-BRANIȘTE : „SCANDAL”

Noul roman al d-lui Tudor Teodorescu-Braniște, apă ut, nu de mult, în Ed. Forum — „Scandal” — vine cu mărturia unei maturități literare de o mult mai superioară formație, față de celelalte cărți ale d-sale și în special față de „Prințul”, cu care romanul nostru se al înregistra un câștig de simțiri a valoare.

„Scandal” este tot un roman social, am putea spune; sporul narativ însă — de data aceasta mai mult — este părăsit pentru a face loc profunzimii, în înțeles de analiză psihologică ascuțit aplicată. Terenul sigur de desfășurare a talentului d-lui Teodorescu-Braniște, rămâne viața autohtonă, cu problemele care o sbuciumau și cu realitățile noastre sociale și politice de până în ajunul războiului actual.

Disparați, singuri, cu gândurile lor, cu perspectivele lor de viață și de destin, răspândiți în spațiul larg al țării, în capitală sau în provincie, oamenii de aci — cu valențe, la urma urmei, universal aceleas: — sunt inte preți nativi, fideli, adevărați, ai realității lor noastre sociale și ai moravurilor noastre politice, dintre primul războiu mondial și acest al doilea uriaș războiu mondial.

Personajile d-sale nu sunt epocrice — sunt oameni ca și noi, sau ca și cei din jurul nostru, care vin, se îngrămădesc aci și educ — nesiliți — oată viața lor de ajurea. Alexandru Dima, președintele unui mare partid politic

din opoziție și fost prim-ministru de mai multe ori, Zoe Dima, Sonia Cruceanu, Virgil Cruceanu, Dimitrie Grecu, Nicolae Ivașcu, întreaga familie Preda, Elena Gluțiadis și toate figurile de miniștri, secretar generali, directori de ministere, ziarisți, deputați, senatori, ne măturăsesc în întreg me acest lucru și deopotrivă și pute, ea de creație a autorului.

Trăim, cu această carte, în posibilitățile de transformare artistică ale d-lui Tudor Teodorescu-Braniște. D-sa posedă forța pe care o dă o răă experiență a suferințelor omenești, forța de a pune în moartea lucrurilor nou-tatea și scânteia vieții — a vieții acesteia care dă rămă ca să construiască, a vieții care ucide necontent...

„Scandal”-ul este expresia literară a unei personalități creatoare ce se deslășește de nivelul obișnuit, prin darul de a vedea, în alte perspective ale minții, lucrurile cunoscute.

L. gheorghe-grădiștea

UN TEATRU NOU

De data aceasta un teatru cu adevărat nou.

Și încă un teatru tânăr, bogat în sevă juvenilă și în talente neafirmate dar viguroase. Va aduce o motivație acest teatru nu printr-o formulă excentrică ci prin faptul că rolurile mici și mari sunt interpretate de tânăra generație de scriitori și actori. Sunt oameni mai mult sau mai puțin cunoscuți, dar care au în sânge aragostea pentru teatru, pentru scenă și care vor cuceri prin tinerețea și spontaneitatea lor lumea orașului nostru. Să avem încreuere în ei căci sunt dintre cei mai buni și aduc proșpețimi neîntâlnite: vor fi cum nu sunt alții. Astfel sub direcția d-lui Al. Popovici vor apare cei mai talentați scriitori tineri ca: Ion Frunzetti, Valeriu Popovici, Ben Corlaci, Constant Tonegaru, Liviu Bratoloveanu, George Tudor, N. Veronescu, Grinevici, G. Pătrăuceanu, Adrian Rogoz, Ion Blănaru, etc. și d-nele și d-rele Ruxandra Oteteleșeanu, Maria Zita Vlad, Constanța Tudor, Elena Diaconu, Viky Bărbulescu, Dorina Dămărescu, etc.

Decorurile vor fi ale d-lui Grinevici iar muzica de Edy Rădeanu. Desigur că teatrul nou se încadrează în formulele noi ale artei și se va bucura de tot concursul publicului.

Ne simțim solidari cu ei. În curând vom vedea tânăra generație la lucru apru; vom vedea cum vor birui; și-i vom aplauda.

mihai florea

Într-un studiu anterior, publicat în această revistă („In jurul originii traianor Macedonski”, Un. III, 11 februarie—18 februarie 1945), am re-luat în discuție întreaga problemă, arătând pe baza unei confruntări generale a izvoarelor că — în cele din urmă — numai ipoteza sârbească ar pare sprijinită istoric. Cu lău de simpla presupunere, am încercam aunci și de o „eventuală și îndepărtată origină ruso-boloneză (de noiat prezenta celui Macedonski înscris în 1015 în raportul nobilului polonez), cu scoborări tardive și obscure în Balcani...”. Dacă acestea sunt faptele și ipotezele îndreptățite (iv. Iorga propunea și o descendență dalmatiană), versiunile bulgare, macedonene, sau chiar rusești, vor trebui în consecința îndepărtate din studiu nichinate lui Macedonski.

Astfel, sprijinindu-ne pe cercetările amănute, putem conștate și emana de pilda, opera unui I. E. Torcutiu („Al. Macedonski, T. Vianu și M. E. m. nescu”, *Conv. Lit.*, Mărie 1939, p. 342), care preconiza — din rațiuni străine de istoria literară — „origina macedoneană după cum spune însuși numele...”. De asemenea trebuie corectată și afirmația d-lui Vladimir Streinu (*Istoria literaturii române moderne*, vol. I, Buc., „Casa Școalelor”, 1944, p. 371), care crede în „obârșia bulgăro-sârbo-macedoneană”, drept „singurul lucru neîndoelnic în privința spitei Macedonski...”. Cu toate acestea, din micile noastre investigații, se vede clar că obârșile bulgăre sau macedoneană apar ca niște ipoteze cu totul îndoelnice, nefiind deloc fundate pe documente. Actul din 1812 (*Qbere*, vol. I, p. XVIII) sună clar în această privință: „...părintele lor, viteazul Stefan Mincio Voevod, cunoscut în toată Bulgaria, descindea din neamul căpitanilor sârbești, care au rămas din vechine ca traitori în Macedonia”. A fi însă doar „cunoscut în toată Bulgaria” și „a rămâne din vechine ca traitori în Macedonia” — credem că nu poate constitui și dova unei origini corespondătoare. Dintr-un interes superior, afirmația d-lui Vlad mir Streinu, la o nouă ediție a *Istoriei*, va trebui — credem — amendată.

CRAI DELA CURTEA VECHE

În curând editura, „Coresi” scoate de sub tipar, într-o ediție de mare lux, CRAI DELA CURTEA VECHE de Mateiu Caragiale, cuprinzând 14 ilustrații în culori, hors texte, de pictorul Tomaziu. Tifaj special pentru subscrijitori, limitat la 120 exemplare (cu o suită de ilustrații). Subscrierile se primesc la „Studio 42” (Pasajul Majestic), „Prietenii Cărții” (fost Ha-sefer), „Căminul Artei” (Galeriile Cretzulescu) și la cerere prin telefon la nr. 2.79.87, zilnic între orele 3—4.

PROPRIETAR :
SOC. AN. „UNIVERSUL”
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE :
autorități și instituții 4000 lei
particulare 6 luni 2000 „
abonamente pe un an nu se fac

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIJA
BUCUREȘTI I Str. Brancovanu 22—23
TELEFON 23310

Apare săptămânal
PREȚUL 80 LEI